

Gençlik
Perspektifinden
**Milli
Dayanışma,
Kardeşlik
ve Demokrasi
Komisyonu
Raporu ile
Siyasi Parti
Raporları**

Gençlik Perspektifinden
Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi
Komisyonu Raporu ile Siyasi Parti Raporları

BİLGİ NOTU

Mart 2026

Hazırlayan

Gençlik Örgütleri Forumu
(GoFor)

Kapak Fotoğrafı

Sputnik

Gençlik Örgütleri Forumu

info@go-for.org

www.go-for.org | @gofortr

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	3
2. GoFor'un Çizdiği Hattın Politik Bağlamı ve Gerekçesi.....	4
2.1. Gençliğin Güven Krizi ve Temsil Sorunu.....	4
2.2. Neden Demokratikleşmede Israr Ediyoruz?.....	5
2.3. İfade Özgürlüğü, Protesto ve Suçlaştırma.....	6
3. Komisyon Raporu Değerlendirmesi.....	8
3.1. Barışın Temel Yaklaşımı.....	8
3.2. Gençliğin Konumu.....	9
3.3. İfade, Örgütlenme ve Protesto Hakkı.....	10
3.4. Üniversiteler ve Akademik Özgürlük.....	11
3.5. Eşit Yurttaşlık ve Ayrımcılık.....	12
3.6. Toplumsal Cinsiyet ve LGBTİ+.....	13
3.7. Yerel Yönetimler ve Kayımlar.....	14
3.8. Psikososyal Boyut ve Sosyal Politikalar.....	15
3.9. Hakikat, Hafıza ve Yüzleşme.....	15
3.10. Genel Değerlendirme.....	16
4. Siyasi Partilerin Komisyon Raporları.....	17
4.1. Adalet ve Kalkınma Partisi.....	17
4.2. Cumhuriyet Halk Partisi.....	19
4.3. Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi.....	21
4.4. Milliyetçi Hareket Partisi.....	23
4.5. Yeni Yol Grubu.....	24
4.6. Emek Partisi.....	27
4.7. Demokratik Sol Parti.....	28
4.8. Türkiye İşçi Partisi.....	29
5. Sonuç.....	32
Ek: Komisyon Raporu ve Siyasi Parti Raporlarına İlişkin Değerlendirme Ölçütleri.....	33

1. Giriş

GoFor olarak toplumsal barışı, gençlerin özne olduğu bir demokratikleşme süreci olarak tanımlıyoruz. Bizim için barış; gençlerin ifade, örgütlenme ve protesto haklarının güvence altına alındığı; üniversitelerin özgür alanlar olarak korunduğu; genç kadınların ve LGBTİ+ gençlerin eşit ve güvenli biçimde kamusal hayata katılabildiği; karar alma süreçlerinde gençliğin kurumsal temsille yer aldığı bir ortak yaşam rejimidir. Aynı zamanda barış, etnik kimlik, anadil ve milliyet temelli ayrımcılık biçimlerinin açık biçimde tanındığı ve ortadan kaldırıldığı; özellikle Kürt gençlerin ve farklı kimliklerden gençlerin eğitim, istihdam ve kamusal hizmetlere eşit erişiminin güvence altına alındığı bir eşit yurttaşlık düzenini ifade eder. Bu nedenle barış, gençler adına yürütülecek bir müzakere değil, ayrımcılıkla yüzleşen ve gençliğin kurucu aktör olarak dahil olduğu bir demokratikleşme hattıdır.

Bu bilgi notu, TBMM Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonunun 18 Şubat 2026 tarihli sonuç raporu ile siyasi partilerin Komisyona sunduğu yaklaşım metinlerini, GoFor'un gençlik hakları merkezli barış perspektifinden değerlendirmek üzere hazırlanmıştır. Komisyon raporunun yayımlanması ve partilerin kendi metinlerini açıklaması, Türkiye'de barış meselesinin yeniden kurumsal-politik bir eşikten geçtiğini göstermektedir. Bir yandan "barış" başlığını hangi dil, kavramlar ve sınırlar içinde konuşacağımızı belirleyen yeni bir çerçeve üretirken, diğer yandan demokratikleşme eksenini kurulmadığı takdirde tartışmayı yeniden güvenlik diline çekme riskini büyütmektedir.

Değerlendirme, GoFor'un üye örgütleriyle birlikte yürüttüğü Barış Çalışma Grubu buluşmalarında ortaklaştırılan temel değerler üzerine şekillenen ve 15 Ekim 2025'te Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu gençlik oturumunda GoFor adına yapılan konuşmanın çerçevesi esas alınarak oluşturulan ölçüt setine dayanmaktadır. Bu yaklaşım, raporları yalnızca söylemsel düzeyde değil; barışın toplumsal meşruiyetini ve gençler açısından sürdürülebilirliğini mümkün kılacak kurumsal ve hukuki mekanizmalar bakımından incelemektedir. Nihai soru şudur: Komisyon ve siyasi partiler gençliği yalnızca süreçten etkilenen bir toplumsal kesim olarak mı anmakta, yoksa gençliğe barışın kurucu aktörü olarak kurumsal ve bağlayıcı bir yer tarif etmekte midir?

Metnin genel akışı şu şekildedir: Birinci bölümde GoFor'un toplumsal barış ekseninde çizdiği hattın politik bağlamı ve gerekçesi açıklanmış, ölçütler derinleştirilmiştir. İkinci bölümde Komisyon sonuç raporu, barışın tanımı ve güvenlik-demokratikleşme dengesi bakımından gençlik hakları perspektifinden analiz edilmektedir. Ardından siyasi parti raporları aynı ölçüt setiyle ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Son bölümde, raporların ortak eğilimleri üzerinden "Süreç hangi koşullarda gençleri özneleştirir ya da dışarıda bırakır?" sorusuna yanıt veren net bir politika hattı ortaya konmakta, ayrıca değerlendirmede kullanılan ölçütlere toplu biçimde yer verilmektedir.

2. GoFor'un Çizdiği Hattın Politik Bağlamı ve Gerekçesi

TBMM Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu'nun sonuç raporunun yayımlanması ve partilerin kendi yaklaşım metinlerini açıklaması, Türkiye'de barış meselesinin yeniden kurumsal-politik bir eşikten geçtiğini gösteriyor. Böyle anlar iki şeyi aynı anda üretir:

1) Yeni bir çerçeve iddiası: Devlet ve siyasal aktörler, meseleyi hangi kelimelerle, hangi başlıklarla, hangi sınırlar içinde tartışacağımızı belirler. "Komisyon raporu" dediğimiz metin yalnızca bir sonuç özeti değildir, bir anlamda "meşru tartışma alanının haritası"dır. Nitekim partilerin eleştirileri bu yönde de yoğunlaşmıştır.

2) Yeni bir kapanma riski: Aynı kurumsallaşma hamlesi, eğer demokratikleşme eksenini kurmazsa, süreci yeniden "güvenlik diline" çekebilir. Türkiye'de daha önce defalarca görülen şey budur: Barış konuşulur, fakat barışı mümkün kılacak kamusal alan (ifade, örgütlenme, üniversite, yerel demokrasi) genişlemediği için tartışma ya donuklaşır ya da güvenlik refleksi baskınlaşır.

Bu nedenle bu bilgi notu, raporu değerlendiren bir metnin ötesine geçerek bu raporların kurduğu siyasal alanı ölçüyor ve gençlik perspektifi olmadan neden bu alanın sürdürülebilir olmayacağını gerekçelendiriyor.

2.1. Gençliğin Güven Krizi ve Temsil Sorunu

GoFor'un 15 Ekim 2025'te TBMM'de gerçekleşen Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu'nun gençlik oturumunda yaptığı konuşmasının ilk cümlesi bu süreç hakkındaki en özet tespitimizi ortaya koyuyor: "*Gençler bu sürece ve komisyona güvenmiyor; gençlerle siyaset kurumunun güven ilişkisi aşınmış durumda.*"¹

Bu tespiti burada uzun uzun tutmamızın sebebi şu: Güven, yalnızca biz gençlerin hissettiği (ya da hissetmediği) bir duygudan ziyade barış süreçlerinde toplumsal meşruiyetin altyapısıdır. Kurumlar barışı konuşabilir fakat barışın toplumsal hayatta kök salması, o konuşmanın gündelik hayatın içine girebilmesine bağlıdır. Gençlik bu gündelik hayatın hem en büyük taşıyıcısı hem de en kırılabilir kesimidir.

¹ GoFor. (2025). *GoFor Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Konuşması*. <https://go-for.org/wp-content/uploads/2025/10/GoFor-Komisyon-Konusmasi.pdf>

Gençliğin geniş kesimlerinin hissettiği bu güvensizlik duygusu, bu bilgi notu için kritik bir öneme sahip:

- **Hafıza ve güvenlik kaygısı:** 2013-2015 yılları arasında yürütülen barış sürecine katkı veren insanların sonra yargılanması hatırlatılıyor. Bu, "süreç" kelimesinin Türkiye'de neden güvensizlik ürettiğini açıklayan somut bir hafıza kaydıdır.
- **Temsil boşluğu:** Gençler mecliste nicel ve nitel olarak temsil edilmiyor, komisyon düzeyinde ise görünürlük daha da zayıf. "Gençler sürecin parçası değil" cümlesi tam olarak bu temsil boşluğunu anlatıyor..

Bu bilgi notu, komisyon raporu ve parti metinlerini okurken "iyi niyet" aramıyor; gençlerin güvenini üretmeye dönük kurumsal ve hukuki mekanizmaların varlığını/yokluğunu ölçüyor. Nihai olarak şu soruya cevap arıyoruz: **Komisyon ve siyasi partiler gençliği yalnızca toplumsal süreçlerden etkilenen bir grup olarak mı anıyor, yoksa gençliğe süreçte kurucu bir rol ve kurumsal bir yer tarif ediyor mu?**

2.2. Neden Demokratikleşmede Israr Ediyoruz?

GoFor olarak barışı "güvenlik sonrası teknik bir durum" olarak değil, demokratikleşmenin zorunlu ve siyasal bir sonucu olarak ele alıyoruz. Toplumsal barışın güvenlik eksenli politikalarla tesis edilemeyeceğini; sürecin ancak demokratikleşmenin derinleşmesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması ve eşit yurttaşlık ilkesinin eksiksiz biçimde hayata geçirilmesiyle mümkün olabileceğini savunuyoruz.

Bu vurgu neden kritik? Çünkü Türkiye'de "barış" başlığı sıklıkla aynı döngüye hapsolüyor:

- Barış, "çatışmasızlık" düzeyine indirgeniyor (negatif barış yaklaşımı).
- Bu sırada ifade ve örgütlenme alanı daralıyor.
- Süreç eleştiriye ve kamusal tartışmaya kapatılıyor.
- Sonuçta barış yeniden güvenlik diline teslim ediliyor.

Bizim iddiamız bu döngüyü kırmaya yöneliktir. Barışın dili güvenlik değil, hak temelli olmalıdır.

Bu yaklaşım, bilgi notu açısından somut bir analitik eksen sunmaktadır. Komisyon raporu ve siyasi parti metinleri şu üç ölçüt üzerinden değerlendiriliyor:

1. Haklar ve özgürlükler bir "ön koşul" olarak mı tanımlanıyor, yoksa soyut bir temenni olarak mı bırakılıyor?
2. Eşit yurttaşlık, hukuki ve kurumsal bir çerçevede içinde açık biçimde tarif ediliyor mu?
3. Güvenlik söylemi, demokratikleşmenin yerine ikame ediliyor mu?

2.3. İfade Özgürlüğü, Protesto ve Suçlaştırma

Altını ısrarla çizdiğimiz bir diğer alan ise ifade özgürlüğü. Bunu “gençler konuşmaktan korkuyor” gibi soyut bir tespit düzeyine indirgemiyor, doğrudan normatif ve hukuki bir çerçeveye içinde ele alıyoruz. Şiddet içermeyen protestonun terör suçu kapsamına sokulamayacağını açık biçimde güvence altına alınması, Anayasa’nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının fiili sınırlandırılma pratikleri ve 2911 sayılı Kanun’un daraltıcı ve caydırıcı etkisi bu hattın somut başlıklarını oluşturuyor.

Hakkında konuşamadığımız bir barış süreci başarılı olamaz.

Bu yaklaşım, komisyon raporu ve parti metinlerine uygulanabilecek somut bir test üretmektedir: Metinler barışın konuşulabilirliğini gerçekten güvence altına alıyor mu? Yoksa “barışı konuşalım” çağrısı yapılırken, bu konuşmayı mümkün kılan toplumsal alanlar -protesto hakkı, örgütlenme özgürlüğü, kampüsler ve sivil toplum -daraltan hukuki düzenlemeler ve idari uygulamalar görmezden mi geliniyor?

GoFor’un komisyon konuşmasında yer verdiği talepler arasında yer alan 2911 sayılı Kanun’un Anayasa’ya uygun biçimde yeniden düzenlenmesi, ifade ve örgütlenme faaliyetleri nedeniyle cezalandırılan gençlere ilişkin dosyaların düşürülmesi gibi somut başlıklar bu çerçeveyi tamamlamaktadır. Barışın konuşulabilir olması, ancak konuşanların kriminalize edilmediği bir hukuk düzeniyle mümkündür.

Bilgi notu demokratikleşme konusunu eşit yurttaşlıkla tanımlıyor ve gençlerin eşit yurttaş olmasının önündeki yapısal engelleri tartışmaya açıyor. Bunun en net göstergesi olarak Anayasa Madde 58’in gençliği “korunacak/yönlendirilecek” bir nesne gibi kurmasına işaret ediyor.

MADDE 58 - Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

Anayasa’da gençliğin eşit yurttaşlar olarak değil, “korunacak” bir nesne ele alınması, tek bir madde değişikliğiyle çözülebilecek dar bir mevzuat sorunu olarak ele alınamaz. Tartışma, ayrımcılığın hem gündelik hayatta hem de kurumsal yapılarda yeniden üretilen çok katmanlı boyutlarına uzanmaktadır. Bu bağlamda, Kürt gençlerin anadil, eğitim ve kamu hizmetlerine erişim alanlarında yaşadığı yapısal eşitsizlikler, 6701 sayılı Kanun çerçevesinde faaliyet gösteren TİHEK’in ayrımcılığı dar bir çerçevede tanımlaması ve gençliği özgül bir hak öznesi olarak ele almaması, mevcut yaklaşımın sınırlılıklarını ortaya koymaktadır.

Bu çerçeve, komisyon raporu ve parti metinlerine şu kritik soruyu yöneltmemizi sağlar: Barış, kimlik temelli ayrımcılığın ve eşitsiz yurttaşlığın çözümünü içeren bir hak rejimi olarak mı kuruluyor? Yoksa “güvenlik” dilinde soyut bir birlik anlatısına mı sıkışıyor?

Bu bilgi notu;

- Komisyon raporu ve parti metinlerini “olumlu/olumsuz” diye etiketlemekle yetinmeyecek;
- GoFor’un TBMM’de kurduğu çerçeveyi “ölçüt seti” olarak kullanarak, metinlerdeki yaklaşımı gençlik perspektifinden karşılaştırmalı biçimde analiz edecek;
- Sonuç bölümünde, “Süreç nasıl ilerlerse gençler özne olur ya da olmaz?” sorusuna cevap veren net bir politika hattı çıkaracak;
- Sonuç olarak, GoFor’un yaklaşımına göre barış, gençler adına konuşulacak bir mesele değil; gençlerle birlikte kurulacak bir ortaklık meselesi olduğunu gerekçeleriyle ortaya koyacaktır.

3. Komisyon Raporu Değerlendirmesi

18 Şubat 2026'da yayımlanan Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu raporu², yaşanan çatışma meselesini yalnızca güvenlik başlığı ile değil; milli dayanışma, toplumsal bütünleşme ve demokratikleşme ekseninde ele alan bir siyasal çerçeve kurduğunu iddia etmektedir. Bu yaklaşım, terörün ortadan kaldırılmasını yalnızca güvenlik sonucu değil, aynı zamanda hukuk devleti pratiği, demokratik siyaset ve toplumsal meşruiyetin eşzamanlı güçlenmesi ile ilişkilendirmektedir.

Bu yönüyle rapor, klasik "çatışmasızlık = barış" formülünü aşmaya çalışan bir söylem üretmektedir. Ancak aynı metin içinde millî birlik, iç cephe tahkimi ve güvenlik vurgusunun sürekliliği, barışın demokratikleşme ekseninden ziyade devlet merkezli istikrar paradigması içinde konumlandığını göstermektedir.

Sonuç raporunu, barışın gençlik boyutunu merkeze alan bir değerlendirme seti üzerinden inceledik. Bu değerlendirme barışın nasıl tanımlandığı, gençliğin konumu, ifade ve örgütlenme özgürlüğü, üniversite alanı, eşit yurttaşlık, toplumsal cinsiyet, yerel demokrasi, psikososyal politikalar ve hakikat-yüzleşme başlıklarını içermektedir. Aşağıdaki analiz, raporun gençlik hakları perspektifinden güçlü ve sınırlı yönlerini ortaya koymaktadır.

3.1. Barışın Temel Yaklaşımı

Komisyon raporu, kalıcı huzur ve barışın yalnızca güvenlik tedbirleriyle değil; tam demokrasi, eşitlik temelli kardeşlik ve hukuk devleti ilkeleriyle mümkün olacağını vurgulamaktadır. Ayrıca güvenlik ile birlikte demokratik siyaset, şeffaflık ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu çerçevede, barışı salt bir "güvenlik sonrası durum" olarak değil, demokratik kapasiteyle ilişkili bir süreç olarak tanımlaması bakımından olumlu bir zemine işaret etmektedir.

Bununla birlikte, demokratikleşme barışın açık ve bağlayıcı bir ön koşulu olarak kurumsal mekanizmalarla güvence altına alınmamaktadır. Hak ve özgürlükler alanında somut takvim, izleme ya da yaptırım içeren bir sistematik öneri **yer almamaktadır**. Bu durum, demokratikleşme vurgusunun normatif düzeyde kalma riskini barındırmaktadır.

² Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2026). *Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/MilliDayanismaKardeslikDemokrasiKomisyonu/Komisyon_Raporu.pdf

3.2. Gençliğin Konumu

Komisyon sonuç raporu, barış sürecini kapsayıcı bir toplumsal zemin üzerinden tarif etmektedir; ancak gençliği bu sürecin kurucu öznesi olarak açık biçimde konumlandırmamaktadır. Metinde “toplumun bütün kesimleri”ne atıf yapılmakta, demokratik çoğulculuk ve katılım vurgulanmaktadır ancak gençler adına tanımlı bir temsil mekanizması, karar alma sürecine doğrudan katılım modeli ya da gençlik örgütlerinin kurucu rolüne ilişkin bir çerçeve bulunmamaktadır. Bu durum, gençliğin barış sürecinde **“etkilenen grup”** olarak görüldüğünü; ancak “süreci kuran aktör” olarak tanınmadığını göstermektedir.

Rapor metninde gençliğe atıf yapılan tek cümle Kalkınma ve Ekonomik Refah Artışı hedefi başlığı altında yer alan “Bilhassa gençlerimizin doğdukları topraklarda umutla yaşayabilecekleri, üretebilecekleri ve geleceklerini inşa edebilecekleri imkânların sağlanması bu yaklaşımın temel öncelikleri arasında yer almaktadır.” cümlesidir.

Barış süreçlerinde gençliğin konumu yalnızca demografik bir mesele değildir. Türkiye’de nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan gençler

- çatışma ortamının doğrudan etkilediği,
- güvenlikçi politikaların kampüs, sokak ve dijital alan üzerindeki sonuçlarını yaşayan,
- göç, işsizlik, eğitim ve kamusal alan daralmasından en çok etkilenen kesimdir.

Bu nedenle gençliğin sürece yalnızca “korunması gereken” bir kategori olarak değil, demokratik dönüşümün taşıyıcı gücü olarak dahil edilmesi gerekir.

Komisyon raporunda gençliğe özgü katılım platformu, ulusal gençlik danışma yapısı, yerel gençlik temsil mekanizması, gençlik örgütleriyle kurumsal işbirliği modeli gibi gençlik katılım mekanizmaları önerilmemektedir. Bu eksiklik, barışın toplumsallaşma kapasitesini doğrudan sınırlamaktadır.

3.3. İfade, Örgütlenme ve Protesto Hakkı

Barışın toplumsallaşması, yalnızca silahların susmasıyla değil, barışın kamusal alanda özgürce konuşulabilmesiyle mümkündür. Gençlik açısından barış sürecinin en kritik göstergesi, barışçıl sözün ve örgütlü talebin suç olmaktan çıkarılmasıdır.

Komisyon sonuç raporu, demokratik çoğulculuk ve düşüncelerin barışçıl yöntemlerle ifade edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu normatif çerçeve önemlidir. Ancak gençlik hakları perspektifinden asıl belirleyici olan, bu ilkenin somut hukuki düzenlemelere bağlanıp bağlanmadığıdır. Rapor, barışçıl siyasal katılımın önemini ifade etmekte ancak şiddet içermeyen protesto ve ifade özgürlüğünün açık ve bağlayıcı biçimde güvence altına alınmasına yönelik somut bir düzenleme önermemektedir.

Gençlik açısından kritik mesele şudur: Üniversite kampüsünde yapılan bir açıklama, sosyal medyada yapılan bir paylaşım, sokakta taşınan bir pankart “terör propagandası” ya da “örgüt üyeliği” kapsamına alınabiliyorsa, barış süreci gençler için güven üretmez. Komisyon raporunda, şiddet içermeyen ifadenin hiçbir koşulda terör suçu sayılmayacağına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır.

Gençlik hakları setinin temel sorularından biri, 2911 sayılı Kanun’un değiştirilip değiştirilmeyeceğidir. Komisyon raporunda 2911 sayılı Kanun’a ilişkin doğrudan bir değerlendirme yer almamaktadır. Oysa uygulamada

- toplantı ve gösteri hakkı fiili izin rejimine dönüşmüş,
- müdahale ve yasak kararları rutin haline gelmiş,
- gençlerin kamusal alanda görünürlüğü daralmıştır.

Raporun bu mevzuata dokunmaması, ifade özgürlüğü başlığında en önemli yapısal eksikliklerden biridir.

Komisyon raporu demokratik çoğulculuğa atıf yapsa da ifade ve örgütlenme özgürlüğünü somut hukuki reformlarla güvence altına almamaktadır. 2911, 3713 ve 7418 gibi gençlik açısından belirleyici mevzuata değinmemektedir. Barışçıl siyasal katılımın kriminalizasyon riskine açık bir sınır çizmemektedir. Bu haliyle rapor, biz gençler için barış süreci ile ilgili ifade, örgütlenme ve protesto hakları bağlamında anlamlı ve güven veren bir pozisyon oluşturamamıştır.

3.4. Üniversiteler ve Akademik Özgürlük

Barış süreçleri yalnızca siyasal metinlerle değil, toplumsal alanlarda üretilen tartışmalarla derinleşir. Üniversiteler, bu anlamda barışın düşünsel, kültürel ve siyasal olarak toplumsallaşacağı temel kurumlardır.

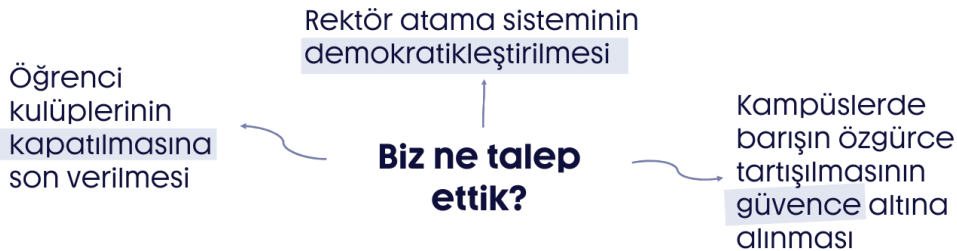
Komisyon sonuç raporunda demokratik siyaset zemininin güçlendirilmesine yönelik genel bir vurgu bulunmakla birlikte üniversite alanına ilişkin özel bir başlık ya da somut düzenleme önerisi yer almamaktadır. Gençlik hakları perspektifinden bu durum, önemli bir yapısal boşluk oluşturmaktadır. Barışın demokratikleşme ile ilişkilendirildiği bir metinde, üniversite özerkliğinin özel olarak ele alınmaması dikkat çekicidir.

Türkiye’de:

- rektörlerin seçim yerine atama yoluyla belirlenmesi,
- üniversite yönetimlerinde merkezi müdahale algısı,
- akademik karar süreçlerinin siyasal tartışmaların parçası haline gelmesi kampüslerin demokratik meşruiyetini doğrudan etkilemektedir.

Komisyon raporunda rektör atama sistemine, kayyım rektörlük uygulamalarına ya da üniversite özerkliğinin güçlendirilmesine ilişkin bir öneri bulunmamaktadır. Gençlik perspektifinden bu durum, barışın kurumsal zeminini eksik bırakmaktadır.

Gençler açısından barışın en somut göstergelerinden biri, siyasal görüş açıklamanın disiplin soruşturmasına dönüşmemesidir. Komisyon raporunda disiplin mevzuatına, akademik ifade özgürlüğüne, öğrencilerin protesto hakkına ilişkin doğrudan bir düzenleme önerisi yer almamaktadır. Bu boşluk, barışın kampüs düzeyinde güven üretme kapasitesini sınırlamaktadır.

3.5. Eşit Yurttaşlık ve Ayrımcılık

Komisyon sonuç raporu, barışın eşitlik temelli yurttaşlık anlayışı üzerine inşa edilmesi gerektiğini vurgulamakta ve demokratik çoğulculuğu kalıcı huzurun zemini olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, barışın salt güvenlik politikalarıyla değil, hukuki ve demokratik bir çerçeveye mümkün olabileceğini kabul etmesi bakımından önemlidir.

Ancak gençlik hakları perspektifinden asıl belirleyici olan, bu eşitlik söyleminin somut ve bağlayıcı kurumsal düzenlemelere dönüşüp dönüşmediğidir. Rapor, eşit yurttaşlığı bir birlik ve kardeşlik diliyle kurmakta fakat ayrımcılıkla mücadele mekanizmaları, anayasal güvenceler ya da yaptırım kapasitesi olan kurumsal reformlar bakımından açık bir çerçeve ortaya koymamaktadır.

Anadilde eğitim hakkı gibi kültürel hakların açık biçimde tanımlanmaması, eşit yurttaşlığın kimlik temelli boyutunun kurumsal zemine taşınmadığını göstermektedir. Oysa gençlik açısından bu mesele yalnızca kültürel bir tartışma değil, aidiyet ve yurttaşlıkla ilgili doğrudan ilişkilidir.

Gençlik hakları perspektifinden temel soru şudur: Eşit yurttaşlık söylemi, kurumsal ve hak temelli güvencelere bağlanıyor mu? Rapor, yurttaşlık bilinci ve eşitlik temelinde bir toplumsal birlik tasavvuru sunmaktadır. Ancak gençlerin gündelik hayatta karşılaştığı ayrımcılık biçimleri kampüs ortamında dışlanma, iş başvurularında kimlik temelli önyargılar, güvenlik uygulamalarındaki eşitsiz muamele ya da dijital alandaki hedef göstermeler raporda görünür kılınmamaktadır. Eşit yurttaşlık, ancak bu deneyimlerin tanınması ve giderilmesine yönelik mekanizmalarla anlam kazanır. 6701 sayılı Kanun ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun işlevine dair bir değerlendirme ya da güçlendirme önerisinin bulunmaması, eşitlik söyleminin yaptırım gücünü zayıflatmaktadır.

Gençlik hakları perspektifinden bakıldığında, eşit yurttaşlık yalnızca etnik ya da kültürel kimlik meselesi değildir; aynı zamanda yaş temelli temsil eksikliği, karar alma süreçlerinden dışlanma ve sosyal haklara erişimde dezavantajlı konum anlamına gelir. Komisyon raporunda gençlik, eşitlik rejiminin ayrı ve özel bir boyutu olarak ele alınmamaktadır. Bu nedenle metin, eşitliği soyut bir birlik çağrısı olarak tanımlamakta; ancak gençlerin hak temelli, denetlenebilir ve kurumsal güvencelerle desteklenmiş bir eşit yurttaşlık deneyimine nasıl kavuşacağına dair somut bir yol haritası sunmamaktadır.

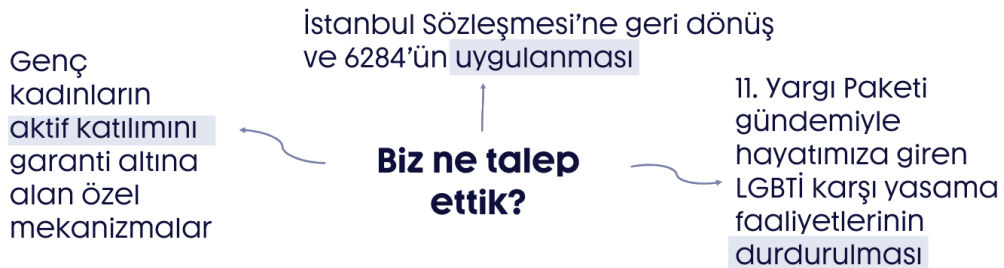
3.6. Toplumsal Cinsiyet ve LGBTİ+

Komisyon sonuç raporu barışı demokratik değerler, toplumsal dayanışma ve çoğulculuk üzerinden tarif etmekte ancak toplumsal cinsiyet eşitliğini bu sürecin temel unsurlarından biri olarak açık biçimde konumlandırmamaktadır. Oysa barış süreçleri, yalnızca silahlı çatışmanın sona erdirilmesi değil, aynı zamanda güç ilişkilerinin ve eşitsizlik rejimlerinin dönüştürülmesi anlamına gelir. Genç kadınların siyasal katılımı, kamusal alanda güvenliği ve karar alma mekanizmalarına erişimi, barışın sürdürülebilirliği açısından yapısal bir göstergedir. Rapor, demokratik siyaset zeminini güçlendirme yönünde genel bir çerçeve sunmakta ancak genç kadınların barış sürecine katılımını güvence altına alacak özel mekanizmalar, kota düzenlemeleri ya da temsil modelleri önermemektedir.

Benzer biçimde, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun gibi kadına yönelik şiddetle mücadelede temel referans kabul edilen düzenlemelere raporda yer verilmemektedir. Şiddetle mücadele rejiminin barış süreciyle ilişkisi kurulmadığında barış yalnızca siyasal çatışmanın sona ermesi olarak dar bir çerçevede kalır; oysa genç kadınlar açısından barış, kamusal ve özel alanda şiddetin sistematik biçimde önlenmesi anlamına gelir. Raporun bu alanda açık bir pozisyon almaması, barışın toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle bütünleşmediğini göstermektedir.

LGBTİ+ gençler açısından bu görünmezlik daha da derinleşmektedir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılığa karşı açık bir koruma çerçevesi bulunmamaktadır. Oysa barışın kapsayıcılığı, en kırılgan grupların açıkça tanınması ve korunmasıyla ölçülür. LGBTİ+ gençlerin kamusal alandaki güvenliği, örgütlenme hakkı ve ifade özgürlüğü barış sürecinin meşruiyetini doğrudan etkileyen unsurlardır. Bu boyutun metinde yer almaması, barışın çoklu ayrımcılık perspektifiyle ele alınmadığını göstermektedir.

Gençlik hakları perspektifinden bakıldığında, toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ boyutu barışın "tamamlayıcı" değil, ana unsurudur. Genç kadınların ve LGBTİ+ gençlerin özneleşmediği bir süreç, demokratikleşmenin yarım kalmasına yol açar. Bu nedenle Komisyon raporu, eşitlik ve çoğulculuk diline rağmen toplumsal cinsiyet eşitliğini ve cinsel yönelim temelli hakları açık ve kurumsal güvencelere bağlamadığı ölçüde gençlik perspektifinden önemli bir boşluk taşımaktadır.

3.7. Yerel Yönetimler ve Kayımlar

Komisyon sonuç raporu, demokratik siyaset zemininin güçlendirilmesi ve yerel yönetimlerin daha hukuki ve meşru bir çerçevede yapılandırılması gerektiğini vurgulaması bakımından önemlidir. Bu bağlamda, belediye başkanının görevden uzaklaştırılması halinde yerine merkezi atama yapılması yerine belediye meclisinin seçim yapmasına imkân tanıyan düzenleme önerisi, yerel demokrasinin ve seçilmiş organların iradesinin korunması açısından olumlu ve dikkat çekici bir adımdır. Özellikle kayyım uygulamalarının yarattığı temsil ve meşruiyet krizleri düşünüldüğünde, bu yaklaşımın yerel meşruiyet üretme kapasitesini güçlendirebilecek bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, öneri mevcut haliyle yapısal sorunu bütünüyle çözmekten uzaktır. Zira görevden el çektirme kararlarının dayanağını oluşturan mevzuat, özellikle 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun muğlak ve geniş yorumlamaya açık hükümleri nedeniyle seçilmiş yerel yöneticilerin görevden uzaklaştırılmasına imkân tanımaya devam etmektedir. Bu muğlaklık giderilmedikçe ve görevden uzaklaştırma ölçütleri açık, dar ve öngörülebilir biçimde yeniden düzenlenmedikçe, yalnızca yerine kimin seçileceğine ilişkin bir değişiklik yapılması demokratik temsil sorununu ortadan kaldırmayacaktır.

Ayrıca 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 47. maddesi, görevden uzaklaştırma kararını soruşturma ve kovuşturma açılmış olmasına bağlamaktadır. Bu düzenleme, hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmayan, hatta tutuksuz yargılanan belediye başkanlarının dahi görevden uzaklaştırılabilmesine olanak tanımakta, masumiyet karinesi ve seçme-seçilme hakkı bakımından ciddi sorunlar doğurmaktadır. Soruşturma veya kovuşturma aşamasının tek başına görevden el çektirme için yeterli görülmesi, uygulamada keyfi ve orantısız müdahalelerin önünü açabilmektedir.

Dolayısıyla söz konusu öneri, yerel demokrasinin güçlendirilmesi yönünde olumlu bir adım olmakla birlikte görevden el çektirmelerin dayandığı normatif çerçeveyi, özellikle terörle mücadele mevzuatındaki belirsizlikleri ve 47. madde kapsamında görevden uzaklaştırma rejimini daraltacak ve kesin hüküm şartını esas alacak biçimde yeniden düzenlemeden eksik kalacaktır. Gerçek anlamda demokratikleşme için hem idari vesayet yetkisinin sınırlarının netleştirilmesi hem de görevden uzaklaştırma rejiminin hukuki güvenlik, ölçülülük ve masumiyet karinesi ilkeleri doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Bununla birlikte, gençlik perspektifinden yerel demokrasi yalnızca belediye başkanının nasıl belirlendiği meselesi değildir. Yerel yönetimler, gençlerin kamusal hayata ilk temas ettiği siyasal alanlardır. Gençlik meclisleri, kent konseyleri içindeki gençlik yapıları, belediyelerin gençlik bütçeleri ve yerel karar süreçlerine gençlerin kurumsal katılımı, barışın gündelik hayatta karşılıklı bulmasını sağlayan temel araçlardır. Komisyon raporunda yerel katılımın gençlik boyutuna ilişkin açık bir model ya da öneri yer almamaktadır. Belediyelerde gençlik meclislerinin zorunlu hale getirilmesi, gençlerin yerel bütçe süreçlerine katılımı ya da gençlik odaklı barış ve uyum programları gibi mekanizmalar tanımlanmamıştır.

Kayım uygulamaları, özellikle gençler açısından yalnızca bir idari tasarruf değil, temsil hakkının askıya alınması deneyimi olarak algılanmıştır. Yerel yönetimlerin merkezi müdahale altında olması, gençlerin siyasal katılım motivasyonunu zayıflatmakta ve demokratik aidiyet duygusunu aşındırmaktadır. Bu nedenle yerel demokrasi başlığı, gençlik hakları açısından doğrudan siyasal sosyalleşme meselesidir. Komisyon raporunun idari vesayet rejimine sınırlı bir müdahale önerirken gençlerin yerel özneleşmesine ilişkin kurumsal araçlar geliştirmemesi, barışın yerel düzeyde kuşaklar arası kök salma kapasitesini sınırlandırmaktadır.

3.8. Psikososyal Boyut ve Sosyal Politikalar

Komisyon sonuç raporu, silahsız döneme geçiş sürecinde toplumsal entegrasyonun önemine dikkat çekmekte; eğitim, istihdam, yerel kalkınma programları ve psikososyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca toplumsal psikolojinin doğru yönetilmesinin barışın kalıcılığı açısından kritik olduğu vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, barışın yalnızca siyasal değil, sosyal ve psikolojik bir dönüşüm gerektirdiğini kabul etmesi bakımından raporun güçlü yönlerinden biridir.

Bununla birlikte gençlik hakları perspektifinden belirleyici olan, bu sosyal politika çerçevesinin yaşa duyarlı biçimde ayrıştırılıp ayrıştırılmadığıdır. Çatışma ortamında büyüyen gençler, zorunlu göç deneyimi yaşayan gençler, aile üyelerini kaybetmiş gençler ya da silahlı yapılardan koparak sivil yaşama dönen gençler için özel programlar geliştirilmesi barışın sürdürülebilirliği açısından kritik önemdedir. Rapor, entegrasyon ve psikososyal destek ihtiyacını genel bir çerçevede tanımlamakta; ancak gençlere özgü, hedefli ve kurumsallaşmış müdahale modelleri sunmamaktadır.

Barışın toplumsallaşması, gençlerin yalnızca ekonomik olarak istihdama katılmasıyla değil; travma, kayıp ve dışlanma deneyimlerinin kamusal olarak tanınması ve onarılmasıyla mümkündür. Bu bağlamda psikososyal destek programlarının gençlik merkezli tasarlanması, üniversitelerde ve yerel yönetimlerde erişilebilir destek mekanizmalarının kurulması ve gençlerin sosyal uyum süreçlerine aktif katılımının sağlanması gerekmektedir. Komisyon raporu bu ihtiyaca kapı aralamakta, ancak gençlik özelinde ayrıştırılmış ve bütçelendirilmiş bir politika çerçevesi sunmamaktadır.

3.9. Hakikat, Hafıza ve Yüzleşme

Komisyon sonuç raporu, barışın kalıcılığı açısından hakikatin göz ardı edilmemesi ve duyguların inkâr edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ifade, yüzleşmenin ve toplumsal hafızanın barış sürecindeki önemini kabul eden bir yaklaşımı işaret etmektedir. Barışın yalnızca geleceğe dönük bir mutabakat değil, geçmişle kurulan ilişkinin de yeniden tanımlanması olduğu gerçeği açısından bu vurgu değerlidir.

Ancak gençlik hakları perspektifinden belirleyici olan soru şudur: Hakikat ve yüzleşme hangi kurumsal mekanizmalar üzerinden inşa edilecektir? Rapor, hakikatin tanınması gerektiğini belirtmekle birlikte, hakikat komisyonu benzeri bir yapı, sistematik arşivleme ve belgeleme

mekanizması ya da mağduriyetlerin kamusal kayda geçirilmesine yönelik kurumsal bir model önermemektedir. Bu durum, yüzleşmenin iyi niyet beyanı düzeyinde kalma riskini beraberinde getirmektedir.

Gençler açısından hafıza politikaları yalnızca geçmişin anlatımı değildir. Kimlik, aidiyet ve demokratik güven üretme sürecidir. Çatışma döneminde büyümüş, zorunlu göç yaşamış, aile üyelerini kaybetmiş ya da siyasal şiddetle karşılaşmış gençler için yüzleşme, siyasal sistemle yeniden bağ kurmanın ön koşuludur. Hak ihlallerinin tanınmadığı, kayda geçirilmediği ve kamusal olarak tartışılmadığı bir zeminde barış, kuşaklar arası aktarılabılır bir toplumsal sözleşmeye dönüşemez.

Komisyon raporunda gençlerin yaşadığı özgül hak ihlallerinin (kampüs baskıları, ifade nedeniyle yargılanma, güvenlik uygulamalarındaki ayrımcılık, gündelik hayattaki dışlanma deneyimleri) sistematik biçimde ele alınmasına ilişkin bir çerçeve bulunmamaktadır. Hakikat ve yüzleşme başlığının gençlik boyutunun ayrıştırılmaması, barışın kuşaklar arası meşruiyet üretme kapasitesini sınırlamaktadır.

3.10. Genel Değerlendirme

Komisyon raporu, barışı yalnızca çatışmasızlık olarak tanımlamama iddiası taşısa da, metnin bütününde güvenlik ve devlet merkezli istikrar vurgusu belirleyici olmaya devam etmektedir. Demokratikleşme referansları normatif düzeyde kalmakta; gençlik hakları, ifade özgürlüğü, eşit yurttaşlık ve kurumsal güvenceler bakımından somut ve bağlayıcı mekanizmalar ortaya konmamaktadır.

Gençlik perspektifinden bakıldığında rapor, barışın demokratikleşme yoluyla toplumsallaşmasına dair güçlü bir reform çerçevesi sunmamaktadır. Barışın kalıcı ve meşru olabilmesi, güvenlik eksenli değil hak temelli ve gençlerin özne olduğu bir dönüşüm programıyla mümkündür.

Komisyon raporunun nihai versiyonunda komisyonun son toplantısında yapılan ve muhalefet şerhi niteliği taşıyan konuşmaların tutanağına da yer verilmiştir. Bu şerhlerde demokratikleşme, ifade özgürlüğü, yerel demokrasi ve eşit yurttaşlık başlıklarında daha kapsamlı reform önerileri dile getirilmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse DEM Parti, raporun güvenlikçi dilinin, sorunun siyasal ve tarihsel boyutunu görmezden geldiğini belirterek Kürt meselesinin yalnızca güvenlik perspektifiyle ele alınmasını eleştirmiştir. CHP, raporun hazırlanma sürecini önemli bulmakla birlikte metnin demokratikleşme ve hukuk devleti alanlarında daha somut reform önerileri ve açık bir siyasi yol haritası içermediğini ifade etmiştir. EMEP, raporun çözümü büyük ölçüde güvenlik ve silah bırakma süreci üzerinden ele aldığını, oysa kalıcı çözüm için eşit yurttaşlık, demokratik haklar ve emekçilerin çıkarlarını gözetken kapsamlı siyasal ve toplumsal reformların gerekli olduğunu vurgulamıştır. TİP ise raporun sorunun tarihsel ve toplumsal boyutlarını yeterince yansıtmadığını, kalıcı barış için ifade özgürlüğü, siyasal katılım ve demokratik haklar alanında daha güçlü ve hak temelli dönüşüm önerilerinin yer alması gerektiğini belirtmiştir. Yeni Yol Partisi, raporu önemli bir uzlaşma metni olarak görmekle birlikte Kürt meselesinin kalıcı çözümü için yalnızca çatışmanın sona erdirilmesine odaklanmanın yeterli olmadığını, demokratik reformları içeren daha kapsamlı ve somut bir siyasi çözüm perspektifinin ortaya konulması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte söz konusu şerhler büyük ölçüde siyasi partilerin Komisyona sundukları raporlarla paralel içerikler taşımaktadır. Bu bilgi notunun sonraki bölümünde siyasi parti raporları ayrı ayrı analiz edildiği için muhalefet şerhlerinde dile getirilen öneriler de dolaylı biçimde değerlendirme kapsamına dahil edilmektedir.

4. Siyasi Partilerin Komisyon Raporları

4.1. Adalet ve Kalkınma Partisi

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) tarafından Komisyona sunulan rapor, süreci “Terörsüz Türkiye” vizyonu çerçevesinde ele almakta; meseleyi öncelikli olarak güvenlik, kamu düzeni ve devletin kurumsal kapasitesi bağlamında tanımlamaktadır. Metin, sorunu etnik eşitlik veya anayasal yurttaşlık tartışması üzerinden değil; terörün tasfiyesi ve sonrasında demokratikleşme perspektifi üzerinden kurgulamaktadır. Bu yaklaşım, demokratikleşmeyi sürecin başlangıç zemini değil, tasfiye sonrasına yerleştiren bir sıralama önermektedir.

GoFor perspektifinden temel mesele, barışın “güvenlik sonrası bir durum” değil, demokratikleşme süreci olarak tanımlanmasıdır. AK Parti raporunda demokratikleşme başlığı ayrı bir bölüm olarak yer almakla birlikte, bu bölümde ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı veya Terörle Mücadele Kanunu’nun kapsamına ilişkin açık ve numaralı mevzuat değişiklikleri önerilmemektedir. Demokratikleşme söylemi söylemsel düzeyde kabul edilmekte; ancak hak ve özgürlükler alanında bağlayıcı ve denetlenebilir reform araçlarına dönüştürülmemektedir.

İfade, örgütlenme ve protesto hakkı bakımından raporda gençlerin barışçıl siyasal katılımının karşı karşıya kaldığı yapısal sorunlara özgü bir değerlendirme bulunmamaktadır. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu veya 7418 sayılı düzenleme gibi gençlerin ifade alanını doğrudan etkileyen mevzuat başlıklarına ilişkin somut değişiklik önerileri yer almamaktadır. Bu durum, demokratikleşme perspektifinin güvenlik merkezli çerçeve içinde ikincil konumda kaldığını göstermektedir.

Gençliğin konumu bakımından raporda gençler bağımsız bir siyasal özne olarak tanımlanmamaktadır. Gençlik, sürecin kurucu aktörü değil, terörün toplumsal maliyetlerinden etkilenen kuşaklar bağlamında dolaylı biçimde görünmektedir. Gençlik örgütlerinin sürece katılımı, gençlerin karar alma mekanizmalarındaki temsili veya gençliğe özgü demokratik katılım araçlarına ilişkin herhangi bir kurumsal öneri yer almamaktadır. Bağımsız ve sivil bir Ulusal Gençlik Konseyi ya da TBMM bünyesinde Gençlik Raportörü gibi mekanizmalar önerilmemiştir. Bu durum, gençliğin barış sürecinde edilgen bir konumda bırakıldığını göstermektedir.

AK Parti raporunda dikkat çeken bir diğer unsur, barış sürecinin ekonomik kalkınma ve istihdam politikalarıyla ilişkilendirilmesidir. Metin boyunca bölgesel kalkınma, ekonomik fırsatlar ve genç nüfusun “üretken faaliyet alanlarına yönlendirilmesi” vurgusu sık biçimde tekrar edilmektedir. Raporda yer alan “Türkiye, terör örgütlerinin en fazla beslendiği zeminlerin yoksulluk, çaresizlik ve aidiyet eksikliği olduğunun farkındadır” ve “genç nüfusun meşru ve üretken faaliyet alanlarına yönelmesi kolaylaşacak, şiddet ve illegal yapılara duyulan yöneliş azalacaktır” ifadeleri bu yaklaşımı açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu çerçevede gençlik, demokratik katılımın öznesi olarak değil, ekonomik entegrasyonun hedef kitlesi olarak ele alınmaktadır.

Eşit yurttaşlık ve ayrımcılık başlığında rapor, milli birlik ve kardeşlik söylemi üzerinden kapsayıcı bir dil kurmakta; ancak anadilinde eğitim, kimlik temelli ayrımcılıkla mücadele ya da 6701 sayılı Kanun ve TİHEK'in yapısına ilişkin reform önerileri sunmamaktadır. Eşit yurttaşlık, anayasal veya yasal güvenceye bağlanmış bir hak rejimi olarak değil toplumsal birlik ilkesi olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, eşitliğin kurumsal güvence altına alınması bakımından sınırlı kalmaktadır.

Yerel demokrasi başlığında rapor, süreç yönetimi ve kamu düzeni perspektifi üzerinden ilerlemekte; kayyım uygulamalarına ilişkin açık bir sona erdirme taahhüdü veya yerel temsilin güçlendirilmesine yönelik somut düzenleme yer almamaktadır. Gençlerin yerel yönetimlerde karar süreçlerine katılımını sağlayacak mekanizmalar da ayrıca tanımlanmamıştır. Bu durum, yerel demokrasinin barışın toplumsallaşma alanı olarak yapılandırılmadığını göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ başlıkları raporda bağımsız bir politika alanı olarak ele alınmamaktadır. İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı Kanun, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) veya genç kadınların barış sürecine aktif katılımını garanti altına alacak mekanizmalara ilişkin açık bir çerçeve bulunmamaktadır. Bu eksiklik, barışın toplumsal cinsiyet boyutunun kurucu unsur olarak değerlendirilmediğini göstermektedir.

Hakikat, hafıza ve yüzleşme alanında rapor, daha çok sürecin yönetimi ve toplumsal uyum perspektifi üzerinden ilerlemekte; geçmiş hak ihlallerinin kayda geçirilmesi, hakikat komisyonu benzeri mekanizmalar veya yüzleşme süreçlerinin kurumsallaştırılması gibi araçlara ilişkin açık bir model sunmamaktadır. Bu durum, barışın güven inşası boyutunun kurumsal zemine bağlanmadığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde AK Parti raporu, süreci güçlü bir devlet kapasitesi ve güvenlik merkezli tasfiye perspektifi üzerinden yapılandırmakta, demokratikleşmeyi ise tasfiye sonrası döneme yerleştirmektedir. GoFor perspektifinden bakıldığında barışın kalıcılığı, demokratikleşmenin süreç boyunca eşzamanlı ve hak temelli biçimde ilerlemesine bağlıdır. Gençliğin kurucu özne olarak tanınmadığı, ifade ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin somut mevzuat değişikliklerinin ortaya konmadığı ve eşit yurttaşlığın kurumsal güvenceye bağlanmadığı bir çerçeve, barışın toplumsallaşması bakımından sınırlı kalmaktadır.

Bu nedenle AK Parti raporu, demokratikleşme başlığını içermekle birlikte gençlik haklarını merkeze alan, hak ve özgürlükleri açık yasal güvencelere bağlayan ve gençliği sürecin asli kurucu unsuru olarak tanımlayan kurumsal araçlar geliştirilmediği ölçüde, GoFor'un gençlik perspektifindeki barış kriterlerini karşılamamaktadır.

4.2. Cumhuriyet Halk Partisi

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Komisyona sunduğu rapor,³ toplumsal barış sürecini açık biçimde demokratikleşme, hukuk devleti ve temel hakların yeniden tesisi bağlamında tanımlamaktadır. Metin, sürecin yalnızca silahsızlanma veya güvenlik boyutuyla sınırlı ele alınamayacağını; kayyım uygulamaları, yargı bağımsızlığının zedelenmesi, uzun tutukluluk rejimi ve AİHM/AYM kararlarının uygulanmaması gibi yapısal sorunlarla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yönüyle CHP raporu, barışı "demokratikleşme süreci" olarak ele alan bir çerçeve kurmakta GoFor'un temel yaklaşımıyla örtüşmektedir.

CHP raporunda gençlik meselesinin ağırlıklı olarak eğitim politikaları çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Metin boyunca gençlere ilişkin değerlendirmeler büyük ölçüde eğitim sisteminin niteliği, fırsat eşitliği ve gençlerin eğitim yoluyla toplumsal hayata katılımı başlıkları etrafında şekillenmektedir. Bu yaklaşım gençlerin karşı karşıya olduğu önemli bir yapısal soruna işaret etmekle birlikte, gençliği barış sürecinin kurucu bir siyasi öznesi olarak değil, ağırlıklı olarak eğitim politikalarının konusu olan bir toplumsal kesim olarak konumlandırmaktadır. GoFor perspektifinden bakıldığında ise gençliğin barış süreçlerindeki rolü yalnızca eğitim alanıyla sınırlı değildir; ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı, üniversitelerde demokratik temsil ve karar alma süreçlerine katılım gibi alanlar gençliğin barışın toplumsallaşmasındaki kurucu rolü açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle gençliğin ağırlıklı olarak eğitim başlığı altında ele alınması, raporun demokratikleşme perspektifiyle uyumlu olmakla birlikte gençliğin barış sürecindeki kurucu konumunu kurumsal mekanizmalarla açık biçimde tanımlamak açısından sınırlı kalmaktadır.

İfade, örgütlenme ve protesto hakkı bakımından rapor, diğer parti metinlerine kıyasla daha somut reform önerileri içermektedir. Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda ifade özgürlüğünü kısıtlayan hükümlerin kaldırılması, kamuoyunda "sansür yasası" olarak bilinen 7418 sayılı düzenlemenin yürürlükten kaldırılması ve örgütlenme özgürlüğü önündeki engellerin giderilmesi yönündeki öneriler, mevzuat düzeyinde açık bir demokratikleşme iradesi göstermektedir. Bu yaklaşım, GoFor'un 2911 sayılı Kanun'un Anayasa Madde 34'e uygun biçimde yeniden yazılması ve TMK'nın barışçıl ifadeyi suçlaştıran uygulamasının sonlandırılması yönündeki talepleriyle aynı problem alanını işaret etmektedir. Ancak CHP raporunda özellikle gençlerin ifade ve protesto nedeniyle karşı karşıya kaldığı yargı süreçlerine özgü, yaşa duyarlı bir çözüm paketi yer almamaktadır. Bu durum, gençliğin demokratik katılımının özel bir politika alanı olarak yapılandırılmadığını göstermektedir.

Yerel demokrasi ve kayyım uygulamaları konusunda CHP raporu, seçilmiş belediye başkanlarının görevden alınarak yerlerine kayyım atanmasına son verilmesini açıkça önermekte ve bu uygulamayı demokratik temsil ilkesine aykırı olarak değerlendirmektedir. Bu başlık, GoFor'un yerel demokrasiyi barışın asli ayağı olarak gören yaklaşımıyla uyumludur.

³ Türkiye Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanlığı. (2025). *Cumhuriyet Halk Partisinin Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonuna Sunulan Raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/MilliDayanismaKardeslikDemokrasiKomisyonu/RAPOR_CHP.pdf

Bununla birlikte, yerel düzeyde gençlik meclisleri, gençlik konseyleri ya da gençlerin karar alma süreçlerine doğrudan katılımını sağlayacak mekanizmalara ilişkin açık bir tasarım raporda yer almamaktadır. Kayyım uygulamasının sona erdirilmesi demokratikleşme açısından önemli olmakla birlikte, gençliğin yerel siyasal alanda özneleşmesi için kurumsal katılım araçlarının ayrıca tanımlanması gerekmektedir.

Eşit yurttaşlık ve ayrımcılıkla mücadele başlığında CHP raporu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun (TİHEK) bağımsız, çoğulcu ve etkin bir yapıya kavuşturulmasını önermekte; ayrımcılık temellerinin genişletilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu öneri, kurumsal eşitlik mekanizmalarının güçlendirilmesi bakımından önemlidir. Ancak raporda gençliğin yaş temelli ayrımcılığa maruz kalabileceği ve gençliğin ayrı bir hak alanı olarak tanımlanması gerektiği yönünde açık bir çerçeve bulunmamaktadır. Anadilde eğitim ve Kürt gençlerin gündelik ayrımcılık deneyimleri gibi başlıklarda ise normatif düzeyde eşitlik vurgusu yapılmakla birlikte, gençlik özelinde somutlaştırılmış politika önerileri sınırlı kalmaktadır.

Toplumsal cinsiyet boyutunda CHP raporu, İstanbul Sözleşmesi'nin yeniden yürürlüğe konulması ve 6284 sayılı Kanun'un etkin biçimde uygulanması yönünde açık bir irade ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, barış sürecinin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle birlikte ele alınması bakımından güçlü bir normatif zemin sunmaktadır. Ancak genç kadınların barış ve demokratikleşme sürecine aktif katılımını garanti altına alacak özel mekanizmalar (örneğin genç kadın kotası, genç kadınlara yönelik barış programları veya karar süreçlerinde temsili güvence altına alan araçlar) raporda ayrıntılandırılmamıştır. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin varlığına rağmen genç kadınların kurucu özne olarak konumlandırılmasının henüz kurumsallaşmadığını göstermektedir. Raporda ayrıca nefret suçları tartışılırken LGBTİ+'ların açık biçimde anılması, Türkiye'de kamu politikası belgelerinde çoğu zaman görünmez bırakılan bu alan açısından önemli bir görünürlük sağlamaktadır.

Üniversiteler ve akademik özgürlük alanında CHP raporu, yargı bağımsızlığı ve kayyım uygulamaları üzerinden dolayı bir çerçeve kurmakta; ancak üniversite özerkliği, rektör atama sistemi, öğrenci kulüplerinin faaliyet özgürlüğü ve disiplin soruşturmaları gibi başlıkları gençlik perspektifiyle ayrıntılandırmamaktadır. Oysa GoFor yaklaşımı, üniversiteleri barışın toplumsallaşacağı temel alanlardan biri olarak görmekte ve kampüs özgürlüklerinin demokratikleşmenin vazgeçilmez unsuru olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda CHP raporunun üniversite alanında daha açık ve yaşa duyarlı bir reform tasarımına ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde CHP raporu, demokratikleşme, ifade özgürlüğü ve eşitlik alanlarında normatif ve kısmen somut reform önerileri içermekte, güvenlik eksenli bir çerçeveye indirgenmeyen bir yaklaşım sunmaktadır. Ancak gençlik hakları perspektifinden bakıldığında raporun temel açığı, gençliği barış sürecinin kurucu öznesi olarak tanımlayan ve bunu kurumsal mekanizmalarla güvence altına alan bir tasarım sunmamasıdır. GoFor'un önerdiği bağımsız ve sivil bir Ulusal Gençlik Konseyi ile TBMM bünyesinde Gençlik Raportörü

mekanizması gibi araçlar, CHP raporunun demokratikleşme vizyonunu gençlik boyutunda tamamlayabilecek kurumsal adımlar olarak değerlendirilebilir.

Bu çerçevede CHP raporu, demokratikleşme ve hak temelli yaklaşım bakımından güçlü bir zemin sunmakta; ancak barışın gençlik tarafından sahiplenilmesini ve kurumsal olarak toplumsallaşmasını sağlayacak özel mekanizmalar geliştirilmediği ölçüde, gençliği sürecin asli kurucu unsuru haline getirmemektedir.

4.3. Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi

Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi'nin (DEM Parti) Komisyona sunduğu rapor,⁴ meseleyi açık biçimde demokratikleşme, eşit yurttaşlık ve toplumsal sözleşmenin yeniden kurulması çerçevesinde ele almaktadır. Metin, sorunu yalnızca silahsızlanma veya güvenlik bağlamında değil tarihsel hak ihlalleri, kimlik temelli eşitsizlikler ve anayasal eksiklikler üzerinden tanımlamakta; bu yönüyle barışı yapısal bir dönüşüm süreci olarak konumlandırmaktadır. Bu yaklaşım, barışın demokratikleşme süreci olarak tanımlanması bakımından GoFor'un temel kriteriyle örtüşmektedir.

Rapor, anadil hakkını kültürel bir talep olmaktan çıkararak kamusal ve özel alanda kullanım, eğitim hakkı ve kurumsal eşitlik boyutlarıyla birlikte ele alarak uluslararası insan hakları belgelerine atıfla bu hakkı anlamlı bir zemine oturtmaktadır. Bu çerçeve, eşit yurttaşlığın yalnızca soyut bir birlik söylemi değil, hak temelli ve kurumsal güvenceye bağlanmış bir ilke olarak kurulması bakımından önemlidir. GoFor perspektifinden bakıldığında, bu yaklaşım Kürt gençlerin gündelik ayrımcılık deneyimlerinin tanınması ve anadilinde eğitim hakkının açık savunusu açısından güçlü bir zemin sunmaktadır.

İfade, örgütlenme ve protesto hakkı alanında DEM raporu, Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamlı biçimde gözden geçirilmesi ve bazı hükümlerinin yürürlükten kaldırılması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Ayrıca TMK'nın şiddet ayrımı gözetmeden demokratik siyaset ve ifade özgürlüğü üzerinde baskı aracına dönüştüğü yönünde değerlendirme yapılmaktadır. Bu yaklaşım, GoFor'un barışçıl ifade biçimlerinin tamamının suç kapsamı dışına çıkarılması gerektiği yönündeki talebiyle uyumludur. Bununla birlikte, gençlerin ifade ve protesto nedeniyle maruz kaldığı yargısal süreçlere özgü, yaşa duyarlı bir çözüm mekanizması raporda ayrıca yapılandırılmamıştır. Gençlerin demokratik katılımının korunmasına yönelik özel düzenlemelerin ayrıntılandırılması, metnin gençlik boyutunu güçlendirecektir.

Yerel demokrasi ve kayyım uygulamaları başlığında DEM raporu, kayyım pratiğini demokratik temsil ilkesine aykırı olarak değerlendirmekte ve seçilmişlerin görevlerine iadesini güven inşası açısından zorunlu bir adım olarak görmektedir. Bu yaklaşım, yerel demokrasiyi barışın asli ayağı olarak tanımlayan GoFor perspektifiyle güçlü bir uyum göstermektedir. Yerel yönetim mevzuatında değişiklik yapılarak gençlik meclislerinin ve gençlik konseylerinin karar

⁴ Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi. (2025). *Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu DEM Parti Raporu*.
https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/MilliDayanismaKardeslikDemokrasiKomisyonu/RAPOR_DEM.pdf

alma süreçlerine daha güçlü biçimde dahil edilmesini önermektedir. Bu yaklaşım, gençlerin yerel siyasal karar mekanizmalarına katılımını kurumsallaştırma açısından önemli bir yönelim ortaya koymaktadır.

Toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ başlığında DEM raporu, cinsiyet özgürlükçü perspektifi barış sürecinin kurucu unsurlarından biri olarak ele almakta; kadınların barış sürecine eşit ve aktif katılımını savunmakta ve İstanbul Sözleşmesi ile 6284 sayılı Kanun'un önemini vurgulamaktadır. Bu yönüyle rapor, barışın toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle birlikte düşünülmesi gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. GoFor açısından belirleyici olan husus ise genç kadınların katılımını garanti altına alan özel mekanizmaların (örneğin genç kadın temsili için kota veya programatik destek) açık biçimde tanımlanıp tanımlanmadığıdır. Raporda normatif bir eşitlik çerçevesi güçlü olmakla birlikte, genç kadınlara özgü kurumsal araçların ayrıntılandırılması gerekmektedir.

Hakikat, hafıza ve yüzleşme başlığında DEM raporu, geçmiş ihlallerin görünür kılınması ve toplumsal yüzleşmenin sağlanması için mekanizmalar önererek barışı yalnızca geleceğe dönük bir tasarım değil, geçmişle hesaplaşmayı da içeren bir süreç olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım, barışın güven üretme kapasitesini artıracak önemli bir boyuttur. Ayrıca geçmişte yaşanan hak ihlallerinin araştırılması ve toplumsal barışın güçlendirilmesi amacıyla TBMM bünyesinde tüm siyasi partilerin temsil edildiği bir "Gençlik, Hakikat ve Barış Komisyonu" kurulmasını önermektedir. Bu öneri, gençlerin ifade özgürlüğü, barışçıl gösteri hakkı ve nefret söyleminden korunması gibi alanlarda yaşanan ihlallerin kurumsal biçimde ele alınması bakımından önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Gençliğin konumu bakımından raporda "barış ve demokratik toplum inşasında gençlik" başlığı yer almakta. Bu durum gençliğin görünür kılınması açısından önemlidir. Ancak GoFor perspektifinden belirleyici olan, gençliğin yalnızca bir toplumsal kesim olarak değil, karar alma süreçlerinde kurucu özne olarak tanımlanıp tanımlanmadığıdır. Bağımsız ve sivil bir Ulusal Gençlik Konseyi, TBMM bünyesinde Gençlik Raportörü veya gençlik örgütlerine kamu kaynağı tahsisi gibi kurumsal araçlar raporda açık biçimde önerilmemiştir. Bu nedenle gençliğin politik özneleşmesini güvence altına alacak mekanizmalar metinde normatif düzeyde kalmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde DEM Parti raporu, hak temelli, eşitlikçi ve yapısal dönüşümü hedefleyen bir barış yaklaşımı sunmakta; ifade özgürlüğü, anadil hakkı, yerel demokrasi ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarında diğer birçok parti raporuna kıyasla daha kapsamlı bir çerçeve ortaya koymaktadır. Bununla birlikte gençlik hakları perspektifinden bakıldığında, gençliğin kurucu özne olarak tanımlanması ve bu konunun kurumsal mekanizmalarla güvence altına alınması bakımından açık ve bağlayıcı düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu çerçevede DEM raporu, demokratikleşme ve eşit yurttaşlık alanında güçlü bir zemin sunmakta; ancak barışın gençlik tarafından kurumsal düzeyde sahiplenilmesini sağlayacak mekanizmalar geliştirilmediği ölçüde, gençliği sürecin asli kurucu unsuru haline getirme potansiyelini tam olarak gerçekleştirmemektedir.

4.4. Milliyetçi Hareket Partisi

Milliyetçi Hareket Partisi tarafından Komisyona sunulan rapor,⁵ süreci “millî beka”, “devletin üniter yapısının korunması” ve “terörün kesin tasfiyesi” çerçevesinde ele almakta; meseleyi bir güvenlik tehdidinin ortadan kaldırılması ve millî bütünlüğün tahkimi bağlamında tanımlamaktadır. Metin, sorunu anayasal eşit yurttaşlık, kimlik temelli hak genişlemesi ya da yeni bir demokratik toplum sözleşmesi üzerinden değil, devletin kurucu ilkelerinin korunması ve terör tehdidinin ortadan kaldırılması üzerinden kurgulamaktadır. Bu yaklaşım, süreci bir demokratikleşme açılımı olarak değil, devletin güvenlik kapasitesinin tamamlayıcı bir adımı olarak konumlandırmaktadır.

GoFor perspektifinden temel mesele, barışın yalnızca silahsızlanma ve tasfiye süreci değil, eş zamanlı olarak hak ve özgürlük alanlarının genişletilmesiyle ilerlemesidir. MHP raporunda demokratikleşme söylemi sınırlı ve kontrollü bir çerçevede yer almakta; ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı veya Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamına ilişkin somut ve numaralı mevzuat değişiklikleri önerilmemektedir. Demokratik alan, kamu düzeni ve millî güvenlik hassasiyetleriyle birlikte düşünülmekte; bu da hak genişlemesinin öncelikli değil, koşullu bir başlık olarak ele alındığını göstermektedir.

İfade, örgütlenme ve protesto hakkı bakımından raporda, özellikle gençlerin barışçıl siyasal katılımının karşılaştığı yapısal sorunlara dair özgül bir değerlendirme bulunmamaktadır. 2911 sayılı Kanun, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu veya gençlerin dijital ifade alanını etkileyen düzenlemelere ilişkin reform önerileri yer almamaktadır. Güvenlik merkezli yaklaşımın korunması, barışçıl protestonun sınırlarının genişletilmesi yönünde açık bir irade ortaya koymamaktadır.

Gençliğin konumu bakımından raporda gençler bağımsız bir siyasal özne olarak tanımlanmamaktadır. Gençlik, daha çok millî birlik ve toplumsal dayanışmanın gelecekteki taşıyıcısı olarak görülmekte; gençlik örgütlerinin sürece kurumsal katılımı, gençlerin karar alma mekanizmalarındaki temsili veya gençliğe özgü demokratik katılım araçlarına ilişkin herhangi bir yapısal öneri sunulmamaktadır. Bağımsız ve sivil bir Ulusal Gençlik Konseyi, gençlik meclislerinin güçlendirilmesi veya TBMM bünyesinde gençlik temsiline ilişkin mekanizmalar raporda yer almamaktadır. Bu durum, gençliğin sürecin kurucu aktörü değil, toplumsal bütünlüğün parçası olarak konumlandırıldığını göstermektedir.

Eşit yurttaşlık ve ayrımcılık başlığında rapor, millî birlik ve kardeşlik vurgusunu merkeze almakta; ancak anadilinde eğitim, kimlik temelli ayrımcılıkla mücadele veya mevcut eşitlik mevzuatının güçlendirilmesine yönelik somut düzenlemeler önermemektedir. Üniter yapı ve tek vatandaşlık anlayışı güçlü biçimde korunmakta; eşitlik, farklılıkların anayasal tanınması üzerinden değil, ortak millî kimlik üzerinden tarif edilmektedir. Bu yaklaşım, eşit yurttaşlığın çoğulcu ve hak temelli güvenceye bağlanması bakımından sınırlı kalmaktadır.

⁵ Milliyetçi Hareket Partisi. (2025). *Terörsüz Türkiye Raporu*.

https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/MilliDayanismaKardeslikDemokrasiKomisyonu/RAPOR_MHP.pdf

Yerel demokrasi başlığında rapor, merkezi devlet yapısının korunması ve kamu düzeninin sağlanması perspektifiyle ilerlemekte; kayyım uygulamalarının sona erdirilmesine yönelik açık bir taahhüt veya yerel özerkliğin güçlendirilmesine dair bir model sunmamaktadır. Gençlerin yerel yönetimlerde karar süreçlerine katılımını sağlayacak kurumsal araçlar ayrıca tanımlanmamıştır. Bu durum, yerel demokrasinin barışın toplumsallaşma alanı olarak yapılandırılmadığını göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ başlıkları raporda bağımsız bir politika alanı olarak yer almamaktadır. Genç kadınların barış sürecine aktif katılımını güvence altına alacak mekanizmalar veya toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi açık biçimde tanımlanmamıştır. Bu eksiklik, barışın toplumsal cinsiyet boyutunun kurucu unsur olarak ele alınmadığını göstermektedir.

Hakikat, hafıza ve yüzleşme alanında rapor, geçmişe dönük hesaplaşma veya hakikat komisyonu benzeri mekanizmalar önermemekte; daha çok geleceğe dönük birlik ve bütünlük vurgusu yapmaktadır. Geçiş dönemi adaleti araçlarına ilişkin somut bir çerçeve bulunmamaktadır. Bu durum, barışın güven inşası boyutunun kurumsal yüzleşme araçlarıyla desteklenmediğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde MHP raporu, süreci devlet merkezli, güvenlik öncelikli ve üniter yapıyı koruma eksenli bir perspektifle yapılandırmaktadır. GoFor perspektifinden bakıldığında barışın kalıcılığı, demokratikleşmenin süreç boyunca eş zamanlı ve hak temelli ilerlemesine bağlıdır. Gençliğin kurucu özne olarak tanınmadığı, ifade ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin açık reform önerilerinin ortaya konmadığı ve eşit yurttaşlığın çoğulcu güvenceye bağlanmadığı bir çerçeve, barışın toplumsallaşması bakımından sınırlı kalmaktadır.

Bu nedenle MHP raporu, millî bütünlük ve güvenlik vurgusunu güçlü biçimde ortaya koyarken toplumsal barış yaklaşımını içermemektedir. Öte yandan, gençlik haklarını merkeze alan, hak ve özgürlükleri açık yasal güvencelere bağlayan ve gençliği sürecin asli kurucu unsuru olarak tanımlayan kurumsal araçlar geliştirilmediği ölçüde GoFor'un gençlik perspektifindeki barış kriterlerini karşılamamaktadır.

4.5. Yeni Yol Grubu

Yeni Yol Grubu tarafından Komisyona sunulan rapor,⁶ süreci "PKK'nın fiili ve silahlı varlığına son verme" bağlamında tanımlamakla birlikte, kendi katkısını esas olarak "temel haklar-hukuk-adalet-özgürlük-demokrasi" alanlarında bir yapısal dönüşüm paketi olarak kurgulamaktadır. Raporun metodolojisi, tarihsel arka plan ve toplumsal maliyet anlatısı yerine, "içinde bulunduğumuz süreç ve sürecin gereklilikleri" ile "demokratikleşme ve yapısal dönüşüm önerileri"ne odaklanmayı bilinçli bir tercih olarak not etmektedir. Bu çerçeve, GoFor perspektifinden "barışın güvenlik sonrası bir durum değil, demokratikleşme süreci olarak

⁶ Yeni Yol Grubu. (2025). *Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu Yeni Yol Grubu Raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/MilliDayanismaKardeslikDemokrasiKomisyonu/RAPOR_YENI_YOL.pdf

kurulması” kriterine görece daha yakın bir siyasi dil üretmektedir: Demokratikleşme, raporda yalnızca sonrasına ertelenen bir vaat değil, süreçle eşzamanlı bir ihtiyaç alanı olarak ele alınmaktadır.

Bununla birlikte rapor, barışın bir “toplumsal sözleşme” olarak nasıl kurulacağına ilişkin (toplumsal uzlaşının kurucu mekanizmaları, katılımın çerçevesi, izleme–doğrulama mimarisi, gençlik ve sivil toplumun kurumsal rolü gibi) ayrıntıları sınırlı düzeyde açmaktadır. Metin, TBMM’nin önceki komisyon çalışmaları ve 2013 Akil İnsanlar Heyeti raporlarının da “kayıt altına alınması” yönünde bir talep ile kurumsal süreklilik ve hafıza boyutuna işaret etse de hakikat/hafıza/yüzleşme ekseninde “hakikat komisyonu” benzeri açık bir model önermekten ziyade daha çok hukuk devleti standardını güçlendirecek düzenlemelerle güven inşasını dolaylı biçimde kurar. Bu nedenle GoFor’un gençlik odaklı hakikat/hafıza/yüzleşme beklentisiyle (gençlerin yaşadığı ihlallerin kaydı ve gençlik odaklı bir hakikat mekanizması) doğrudan temas zayıf kalmaktadır.

İfade, örgütlenme ve protesto hakkı bakımından Yeni Yol metni, doğrudan “Toplantı ve Gösteri Yürüyüş Kanunu’na aykırı uygulamalara son verilmesi”ni ve protesto/yürüyüş hakkının kullanımının engellenmemesini talep etmektedir. Bu yaklaşım GoFor kriter setindeki “şiddet içermeyen ifade ve protestonun güvenceye alınması” ölçütüyle uyumlu olmakla birlikte mevcut kanunun Anayasa 34. Madde ile çelişen ve hakkın kullanımını kısıtlayan yarılarının revize edilmesini vurgulamaması bakımından eksik kalmaktadır. Ayrıca rapor, “dezenformasyon yasası bahane edilerek haber alma hakkı üzerinde kurulan yargı baskısının sonlanması” gerektiğini söyleyerek ifade alanını daraltan güncel araçlardan birine doğrudan gönderme yapmaktadır. Ancak aynı bölümün dili, GoFor’un beklediği türden bağlayıcı mevzuat reformu (ör. 2911’in hangi maddeleri, hangi standartlarla; uygulama ve denetim mekanizmaları; barışçıl ifadeyi suçlaştıran düzenlemelerin kapsam daraltımı) bakımından daha genel kalmaktadır.

Terörle Mücadele Kanunu ve ceza adaleti başlığında rapor, TMK’nın yeniden ele alınması gerektiğini açıkça söylüyor ve özellikle TCK 314 (örgüt üyeliği) ile TCK 220/6-7 (örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme / örgüte yardım) hükümlerinin “suistimal edildiğini” belirterek bu maddelerin “kaldırılması veya açıkça yeniden yazılması” yönünde bir yön tayin ediyor. Bu, GoFor perspektifinde “barışçıl ifadeyi suçlaştıran çerçeveye itiraz” kriteriyle daha doğrudan bir kesişim alanı açar. Aynı hat, raporun “gözaltı, tutuklama ve benzeri işlemlerin bir cezalandırma aracı olmasına son verilmesi” ve soruşturmalarda masumiyet/hukuk güvenliği vurgusu ile destekleniyor. Gençlik perspektifinden bakıldığında bu vurgu, özellikle barışçıl protesto ve ifade nedeniyle adli süreçlere sürüklenen gençlerin korunması açısından kritik bir eşik olarak değerlendirilebilir; fakat rapor, gençlere özgü bir “çözüm paketi” (yargılanan gençler için özel mekanizma, onarıcı adalet, kayıt silme/rehabilitasyon, psikososyal destekle bağlanan bir model vb.) önermemektedir.

Raporun “Eğitim” bölümünde, anadilin eğitimde ve sosyal hayatta öğretilmesi/kullanılmasının aidiyet bilincini güçlendireceği ve toplumsal barışı tahkim edeceği savunulmaktadır. Bu, GoFor’un “eşit yurttaşlık” ve “ayrımcılıkla mücadele” eksenine uyumlu bir demokratikleşme

argümanına temas etmektedir. Ancak üniversite özerkliği, kayyım rektörlükler, öğrenci kulüpleri/temsilcilikleri, disiplin soruşturmaları gibi doğrudan akademik özgürlük gündemleri raporun bu görünen kesitinde açık bir politika setine dönüşmemektedir.

Eşit yurttaşlık ve ayrımcılık alanında Yeni Yol yaklaşımı, “anadilin eğitimde ve sosyal hayatta öğretilmesi ve kullanılması”nı barışın güçlendirici unsuru olarak kodlayarak, AKP/MHP çizgisindeki “birlik-kardeşlik” diline kıyasla daha hak-temelli bir eşik kurmaktadır. Bununla birlikte, GoFor kriter setinin aradığı biçimde ayrımcılığın kurumsal güvenceleri (ör. ayrımcılıkla mücadele rejimi, bağımsız eşitlik kurumu reformu, gençlerin gündelik ayrımcılık deneyimlerinin tanınması ve özel politika araçları) raporda gençlik eksenine bağlanmış net bir çerçeveye dönüşmemektedir.

Yerel demokrasi ve kayyımlar bakımından rapor, kayyım uygulamasını teknik ve doğrudan bir mevzuat sorunu olarak hedeflemekte ve Belediye Kanunu 45. maddeye 674 sayılı KHK ile eklenen düzenlemenin yürürlükten kaldırılmasını; ayrıca 5393 sayılı Kanun’un 45. maddesinin “2004’teki haline” geri döndürülmesini önermektedir. Bu netlik, GoFor kriter setindeki “kayyım uygulamalarının sona erdirilmesi talebi” başlığını karşılayan en açık unsurlardan biridir. Ancak yine burada da gençliğin yerel demokrasi içinde kurucu rolü (gençlik meclisleri, yerel gençlik katılım mekanizmaları, yerelde barışın toplumsallaşmasına dönük gençlik temelli kurumsallaşma) raporun görünen kurgu ve önerilerinde özel bir tasarım alanı olarak yer almamaktadır.

Toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ boyutunda, İstanbul Sözleşmesi, 6284 veya LGBTİ+ gençlere ilişkin açık bir çerçeve görünmemektedir. Bu da GoFor’un “toplumsal cinsiyet barışın kurucu unsuru mu?” ve “LGBTİ+ gençler açıkça anılıyor ve korunuyor mu?” kriterleri açısından metni zayıf noktaya düşürmektedir. GoFor’un değerlendirme seti, genç kadınların katılımını garanti edecek mekanizmalar ve LGBTİ+ gençlerin yok sayılmasıyla barışın kurulamayacağı vurgusunu açık biçimde kurduğu için Yeni Yol raporunun bu sessizliği gençlik perspektifinde kritik bir boşluk olarak kayda geçmelidir.

Genel değerlendirmede Yeni Yol Grubu raporu, “kamu düzeni ve güvenliğinden taviz verilmemeli” yaklaşımını da içererek güvenlik boyutunu tamamen dışlamayan fakat ağırlığı hukuk devleti ve demokratikleşme reformlarına veren bir çerçeve kurmaktadır. Bu yönüyle barışın kalıcılığını eşzamanlı demokratikleşme üzerinden okumaya elverişli bir metindir. Ancak GoFor perspektifinden temel açıkça gençliğin raporda kurucu özne olarak kurumsallaştırılmamasıdır: GoFor’un önerdiği “bağımsız Ulusal Gençlik Konseyi”, gençlik örgütlerinin sürece aktif katılımı ve kamu kaynağına erişimi, genç kadınların katılımını garanti edecek ek mekanizmalar ve gençlik odaklı hakikat/hafıza araçları gibi somut başlıklar, Yeni Yol metninin demokratikleşme iddiasıyla yan yana getirilse de raporun omurgasında ayrı bir kurucu sütun haline gelmemektedir. Bu nedenle Yeni Yol raporu, hak ve özgürlükler alanında doğru yönlere işaret eden maddeler (özellikle kayyım ve TMK/ceza adaleti ekseninde) üretse de gençlik perspektifinin kurucu bir “barış mimarisi”ne dönüşmesi için GoFor’un önerdiği gençlik katılım mekanizmalarıyla tamamlanmaya ihtiyaç duymaktadır.

4.6. Emek Partisi

Emek Partisi tarafından Komisyona sunulan rapor,⁷ süreci tarihsel, sınıfsal ve ulusal haklar bağlamında ele almaktadır. Metin, Kürt sorununu Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren uygulanan inkâr, asimilasyon ve baskı politikalarının sonucu olarak tanımlamakta; sorunu güvenlik değil, demokratik hak ve eşit yurttaşlık meselesi olarak konumlandırmaktadır. Bu yaklaşım, süreci bir güvenlik restorasyonu değil; köklü bir demokratik dönüşüm gereksinimi olarak ele almaktadır.

GoFor perspektifinden bakıldığında EMEP raporu, barışı güvenlik sonrası bir "durum" olarak değil, doğrudan demokratikleşme ve hakların tanınması süreci olarak tanımlamaktadır. Raporun ilerleyen bölümlerinde Terörle Mücadele Kanunu'nun kaldırılması, infaz rejiminin yeniden düzenlenmesi, AYM ve AİHM kararlarının uygulanması, siyasi tutukluların serbest bırakılması, kayyım uygulamasının sona erdirilmesi ve seçilmişlerin görevlerine iadesi gibi açık ve somut mevzuat değişiklikleri önerilmektedir. Bu yönüyle rapor, demokratikleşmeyi söylemsel değil yasal araçlarla tanımlamaktadır.

İfade, örgütlenme ve protesto hakkı bakımından rapor, mevcut hukuki çerçevenin siyasal muhalefeti ve özellikle Kürt siyasetini kriminalize ettiğini savunmakta, TMK'nın kaldırılmasını açık biçimde önermektedir. Ceza hukukunda "örgüt" ve "örgüt üyeliği" tanımlarının muğlaklığına dikkat çekilmekte ve ifade alanının genişletilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, barışçıl siyasal katılımın önündeki yapısal engellerin kaldırılmasını sürecin ön koşulu olarak görmektedir.

Gençliğin konumu bakımından raporda gençlik, dolaylı değil doğrudan siyasal mücadele bağlamında ele alınmaktadır. Özellikle 1960'lardan itibaren Kürt gençliği ve gençlik örgütlenmeleri (Fikir Kulüpleri Federasyonu, Devrimci Doğu Kültür Ocakları vb.) tarihsel sürecin bir parçası olarak anılmakta, gençlerin politik özneleşme süreçleri tarihsel bağlama yerleştirilmektedir. Ancak güncel süreç bağlamında gençlerin karar alma mekanizmalarına katılımını düzenleyen özgül kurumsal araçlar (Ulusal Gençlik Konseyi, TBMM gençlik raportörlüğü vb.) önerilmemektedir. Gençlik siyasal özne olarak kabul edilmekte fakat gençliğe özgü demokratik katılım mekanizmaları kurumsal olarak ayrıştırılmamaktadır.

Eşit yurttaşlık başlığında rapor açık ve net bir çerçeveye sunmaktadır. Anadilde eğitim hakkının yasal güvence altına alınması gerektiği belirtilmekte, inkâr politikalarının sona erdirilmesi ve ulusal kimliğe ilişkin eşitsizliklerin kaldırılması talep edilmektedir. Türkiye'nin çok uluslu bir ülke olduğu vurgulanmakta ve ulusal hakların anayasal güvenceye bağlanması gerektiği savunulmaktadır. Bu yaklaşım, eşitliği kültürel çoğulculuk ve kolektif haklar perspektifiyle ele almaktadır.

Yerel demokrasi konusunda rapor, kayyım uygulamalarının sona erdirilmesini açık biçimde talep etmekte ve seçilmiş belediye başkanlarının görevlerine iadesini önermektedir. Yerel

⁷ Emek Partisi. (2025). *Dünden Bugüne Kürt Sorunu ve Emek Partisi'nin Çözüm Önerileri*.
https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/MilliDayanismaKardeslikDemokrasiKomisyonu/RAPOR_EMEP.pdf

yönetimlerin güçlendirilmesi ve merkezi müdahalelerin sonlandırılması gerektiği belirtilmektedir. Bu yönüyle yerel demokrasi, barışın asli kurumsal ayağı olarak görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ başlığında rapor doğrudan geniş bir politika çerçevesi kurmamakla birlikte ayrımcılık karşıtı bir eşitlik yaklaşımını savunmaktadır. Ancak İstanbul Sözleşmesi'ne geri dönüş veya 6284 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin açık bir bölüm yer almamaktadır. Genç kadınların barış sürecine aktif katılımını garanti altına alacak özgül mekanizmalar da ayrıca tanımlanmamıştır. Bu durum, sınıfsal ve ulusal eşitlik perspektifinin güçlü olmasına rağmen toplumsal cinsiyet boyutunun kurumsal düzeyde ayrıştırılmadığını göstermektedir.

Hakikat, hafıza ve yüzleşme başlığında rapor, geçmiş dönem ihlallerine atıf yapmakta ve devletin sorumluluğunu kabul etmesi gerektiğini savunmaktadır. Gizli arşivlerin açılması, geçmiş ihlallerin araştırılması ve hakikat komisyonu benzeri mekanizmaların kurulması önerilmektedir. Bu yönüyle rapor, barışın yalnızca geleceğe değil; geçmişle yüzleşmeye dayalı bir güven inşası süreci olduğunu kabul etmektedir. Ancak gençlerin yaşadığı hak ihlallerinin kayda geçirilmesi ve genç kuşakların yüzleşme süreçlerine katılımı gibi yaşa duyarlı unsurlar ayrıca belirginleştirilmemiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde EMEP raporu, süreci güvenlik merkezli bir tasfiye perspektifi yerine; tarihsel yüzleşme, ulusal hakların tanınması ve kapsamlı demokratikleşme çerçevesinde ele almaktadır. Somut mevzuat değişiklikleri ve kurumsal düzenlemeler önermesi bakımından içeriği güçlüdür. Bununla birlikte gençliğin kurucu özne olarak kurumsal temsiline ve gençlik haklarının özgül araçlarla güvence altına alınmasına ilişkin ayrı bir başlık geliştirilmemiştir.

GoFor perspektifinden bakıldığında EMEP raporu, demokratikleşme ve hak genişlemesi bakımından güçlü bir çerçeve sunmakta; ancak gençlik katılımını sistematik ve kurumsal araçlarla tanımlamadığı ölçüde gençliği barış sürecinin özgül kurucu unsuru olarak yapılandırmamaktadır. Bu eksiklik giderildiği ölçüde rapor, gençlik hakları perspektifiyle daha bütünlüklü bir uyum sağlayacaktır.

4.7. Demokratik Sol Parti

Demokratik Sol Parti tarafından Komisyona sunulan rapor,⁸ süreci ağırlıklı olarak milli birlik, üniter yapı ve devletin bekası çerçevesinde ele almakta, meseleyi demokratikleşme perspektifinden ziyade güvenlik ve terörün koşulsuz tasfiyesi ekseninde tanımlamaktadır. Metinde barış, hak temelli bir demokratikleşme süreci olarak değil, devlet otoritesinin zayıflamaması gereken bir güvenlik meselesi olarak konumlandırılmaktadır.

Rapor, PKK ve türev yapılarının silah bırakması, yöneticilerinin bağımsız yargıya teslim olması ve herhangi bir af ya da infaz değişikliğinin gündeme getirilmemesi gerektiğini açıkça vurgulamaktadır. Ancak bu yaklaşım, barışı yalnızca güvenlik ve yargı ekseninde

⁸ Demokratik Sol Parti. (2025). *Milli Birlik, Dayanışma ve Demokrasi Komisyonu Değerlendirme Raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/MilliDayanismaKardeslikDemokrasiKomisyonu/RAPOR_DSP.pdf

tanımlamakta; ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşleri mevzuatı ya da Terörle Mücadele Kanunu'na ilişkin bir reform çerçevesi sunmamaktadır.

Gençlik raporda kurucu bir özne olarak tanımlanmamakta; daha çok milli bilinç ve eğitim politikaları bağlamında ele alınmaktadır. Gençlerin karar alma süreçlerine katılımı, gençlik örgütlerinin meşru aktör olarak tanınması veya gençliğe özgü demokratik mekanizmalar önerilmemektedir. Eşit yurttaşlık, toplumsal cinsiyet, LGBTİ+ hakları, yerel demokrasi ve hakikat-yüzleşme başlıklarında da somut ve hak temelli kurumsal öneriler bulunmamaktadır.

Genel olarak DSP yaklaşımı, süreci güvenlik ve milli birlik ekseninde konumlandırmaktadır. Bu haliyle rapor, barışı demokratikleşme ve gençlik hakları merkezli bir toplumsal sözleşme olarak yapılandırmamaktadır. Bu nedenle GoFor'un gençlik perspektifindeki barış kriterleriyle örtüşmemektedir.

4.8. Türkiye İşçi Partisi

Türkiye İşçi Partisi tarafından Komisyona sunulan rapor,⁹ Kürt sorununu açık biçimde tarihsel, siyasal ve sınıfsal bir mesele olarak tanımlamaktadır. Rapor, inkâr ve asimilasyon politikalarını sorunun temel nedeni olarak göstermekte, çözümü ise demokratik cumhuriyet, eşit yurttaşlık ve hak temelli dönüşüm perspektifi üzerinden kurmaktadır. Bu yaklaşım, barışı güvenlik sonrası bir "durum" değil, doğrudan demokratikleşme süreci olarak tanımlamaktadır.

GoFor perspektifinden bakıldığında TİP raporu, demokratikleşmeyi sürecin ön koşulu olarak konumlandırmaktadır. Raporun ilerleyen bölümlerinde Terörle Mücadele Kanunu'nun kaldırılması, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun değiştirilmesi, TCK'nın ifade özgürlüğünü sınırlayan maddelerinin AİHM içtihadına uygun biçimde yeniden düzenlenmesi gibi açık ve ayrıntılı mevzuat değişiklikleri önerilmektedir. Bu yönüyle metin, hak ve özgürlükler alanında somut ve teknik düzenlemeler içermesi bakımından güçlü bir çerçeve sunmaktadır.

İfade, örgütlenme ve protesto hakkı bakımından rapor son derece ayrıntılıdır. TMK'nın kaldırılması gerektiği açık biçimde belirtilmekte, TCK 220/6-7 ve 314. maddelerin AİHM standartlarına uygun biçimde değiştirilmesi önerilmektedir. 2911 sayılı Kanun'un mevcut haliyle demokratik gösteri hakkını fiilen sınırladığı ifade edilmekte ve kanunun yeniden düzenlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu çerçeve, barış sürecinin ifade özgürlüğü ve siyasal katılım alanının genişletilmesiyle eş zamanlı ilerlemesi gerektiği yönünde açık bir pozisyon içermektedir.

Gençliğin konumu bakımından rapor, gençliği siyasal mücadelenin önemli bir bileşeni olarak tarihsel bağlamda ele almakla birlikte, güncel süreç bağlamında gençlere özgü kurumsal katılım mekanizmaları önermemektedir. Gençlik doğrudan bir başlık altında ayrıştırılmamış; eşit yurttaşlık ve demokratikleşme perspektifi içinde genel siyasal özne olarak değerlendirilmiştir. Bağımsız bir Ulusal Gençlik Konseyi, gençlik meclislerinin güçlendirilmesi

⁹ Türkiye İşçi Partisi. (2025). *Türkiye İşçi Partisi Komisyon Sonuç Raporu Önerisi*.

https://www.tbmm.gov.tr/Files/Komisyonlar/MilliDayanismaKardeslikDemokrasiKomisyonu/RAPOR_TIP.pdf

veya TBMM bünyesinde gençlik raportörlüğü gibi özgül mekanizmalar raporda yer almamaktadır. Bu durum, gençliğin hak ve özgürlükler bağlamında kapsandığını; ancak gençlik perspektifinin özgül ve kurumsal araçlarla ayrıştırılmadığını göstermektedir.

Eşit yurttaşlık başlığında rapor açık bir çerçeve sunmaktadır. Türkiye'nin çok kimlikli ve çok kültürlü yapısı kabul edilmekte; eşit yurttaşlık anayasal güvenceye bağlanması gereken temel ilke olarak tanımlanmaktadır. Anadilde eğitim hakkının geliştirilmesi ve kamu hizmetlerinde anadilin kullanımının önündeki engellerin kaldırılması gerektiği belirtilmektedir. Bu yönüyle rapor, eşitliği yalnızca söylemsel değil, anayasal ve yasal güvenceye bağlanması gereken bir hak rejimi olarak ele almaktadır.

Yerel demokrasi başlığında rapor, kayyım uygulamalarının sona erdirilmesini açık biçimde talep etmekte ve seçilmişlerin görevlerine iade edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yerel yönetimlerin demokratik ve çoğulcu biçimde işlemesinin barış sürecinin temel ayağı olduğu ifade edilmektedir. Bu çerçeve, yerel demokrasiyi barışın toplumsallaşma alanı olarak konumlandırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ve LGBTİ+ başlığında rapor doğrudan geniş bir politika seti sunmamakla birlikte eşit yurttaşlık perspektifini tüm toplumsal kesimleri kapsayacak biçimde kurmaktadır. Ancak İstanbul Sözleşmesi'ne dönüş veya 6284 sayılı Kanun'a ilişkin açık bir bölüm yer almamaktadır. Genç kadınların barış sürecine özgül ve garanti altına alınmış katılım mekanizmalarına ilişkin kurumsal öneriler de ayrıca tanımlanmamıştır. Bu durum, demokratikleşme perspektifinin güçlü olmasına rağmen toplumsal cinsiyet boyutunun özgül araçlarla ayrıştırılmadığını göstermektedir.

Hakikat, hafıza ve yüzleşme başlığında rapor, adalet ve hakikat komisyonlarının kurulması gerektiğini açık biçimde önermektedir. Geçmiş hak ihlallerinin araştırılması, sorumluların yargılanması ve toplumsal yüzleşmenin kurumsallaştırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yönüyle rapor, barışın yalnızca silahların susması değil; geçmişle yüzleşme ve adalet mekanizmalarının işletilmesiyle kalıcı hale geleceğini savunmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde TİP raporu, süreci güvenlik merkezli bir tasfiye perspektifi yerine; kapsamlı demokratikleşme, eşit yurttaşlık ve hukuki reform çerçevesinde ele almaktadır. Somut mevzuat değişiklikleri ve AİHM içtihadına dayalı teknik düzenleme önerileri bakımından içeriği güçlüdür. Bununla birlikte gençliğin kurucu özne olarak özgül ve kurumsal biçimde tanımlanmamış olması, gençlik perspektifi açısından önemli bir boşluk oluşturmaktadır.

GoFor perspektifinden bakıldığında TİP raporu, demokratikleşme ve hak genişlemesi bakımından güçlü ve ayrıntılı bir çerçeve sunmakta; ancak gençlik katılımını sistematik ve kurumsal araçlarla tanımlamadığı ölçüde, gençliği barış sürecinin özgül kurucu unsuru olarak yapılandırmamaktadır. Bu eksiklik giderildiği takdirde, rapor gençlik hakları perspektifiyle daha bütünlüklü bir uyum sağlayacaktır.

								
	AKP	CHP	DEM	MHP	YENİ YOL	EMEP	DSP	TİP
Bariş demokratikleşme süreci olarak tanımlanıyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●
Gençlik kurucu özne olarak tanımlanıyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●
Gençlerin karar alma mekanizmalarına katılımına dair somut öneri var mı?	●	●	●	●	●	●	●	●
İfade ve protesto hakkı açık güvence altına alınıyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●
TMK / 2911 reformu açıkça öneriliyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●
Üniversite özerkliği açık savunuluyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●
Eşit yurttaşlık hak temelli tanımlanıyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●
Anadilde eğitim açıkça savunuluyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●
Toplumsal cinsiyet & LGBTİ+ açıkça yer alıyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●
Kayım uygulamasının sona erdirilmesi talebi var mı?	●	●	●	●	●	●	●	●
Hakikat / yüzleşme mekanizması öneriliyor mu?	●	●	●	●	●	●	●	●

● evet ● kısmen ● hayır

5. Sonuç

Komisyon tarafından yayımlanan sonuç raporu ve siyasi partiler tarafından sunulan değerlendirme metinleri birlikte incelendiğinde dikkat çeken en temel ortaklık, gençliğin barış sürecinin kurucu öznesi olarak sistematik biçimde konumlandırılmamış olmasıdır. Gençlik, büyük ölçüde ya dolaylı bir toplumsal kesim olarak anılmakta ya da hiç anılmamaktadır. Karar alma mekanizmalarına katılım, gençlik örgütlerinin meşru aktör olarak tanınması, genç kadınların ve çoklu ayrımcılığa maruz kalan gençlerin sürece dahil edilmesi gibi başlıklar, raporların çoğunda kurumsal bir tasarım düzeyine taşınmamıştır.

Bu durum teknik bir eksiklikten ziyade politik bir tercihe işaret etmektedir. Barışın güvenlik ve devlet kapasitesi ekseninde tanımlandığı bir çerçevede gençliğin bağımsız ve eleştirel bir siyasal özne olarak sürece dahil edilmesi çoğu raporda önceliklendirilmemiştir. Oysa gençlik, çatışma döneminin doğrudan muhatabı, güvenlik politikalarının hedef kitlesi ve demokratik daralmaların en yoğun etkilediği toplumsal kesimlerden biridir. Gençliği yalnızca “etkilenen grup” olarak görmek, barışın toplumsallaşma imkânını baştan daraltmaktadır.

GoFor olarak Komisyon’da yaptığımız konuşmada bu uyarıyı açık biçimde dile getirmiştik. Barış, gençlik olmadan kurulamaz, gençlik olmadan sürdürülemez. Bu bilgi notu ile aynı uyarıyı yeniden ve daha sistematik biçimde ortaya koyuyoruz. Gençliğin katılımı sembolik danışma mekanizmalarıyla değil, karar alma süreçlerine yapısal ve kurumsal dahil oluşla sağlanmalıdır. Bağımsız ve sivil gençlik örgütlerinin sürece erişimi, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün güvence altına alınması, üniversitelerin özgür alanlar olarak korunması ve genç kadınların aktif katılımını garanti eden mekanizmalar barışın ayrılmaz parçalarıdır.

Dünya deneyimi açık bir gerçeği göstermektedir: Gençliğin dışlandığı hiçbir barış süreci kalıcı olmamıştır. Gençlerin sürece dahil edilmediği örneklerde, toplumsal güven inşa edilememiş, siyasal meşruiyet zayıflamış ve süreçler ya kırılmalı kalmış ya da yeniden çatışma üretmiştir. Buna karşılık gençliğin örgütlü ve kurumsal biçimde dahil edildiği süreçlerde barışın toplumsal tabanı genişlemiş, demokratikleşme derinleşmiş ve sürdürülebilirlik artmıştır.

Bu nedenle barışın yalnızca silahların susması olarak değil, demokratikleşme ve eşit yurttaşlık temelinde yeni bir toplumsal sözleşme olarak inşa edilmesi gerekmektedir. Bu sözleşmenin kurucu unsurlarından biri gençliktir. Gençliğin yok sayıldığı bir barış, eksik bir barıştır.

Ek: Komisyon Raporu ve Siyasi Parti Raporlarına İlişkin Değerlendirme Ölçütleri

a) Barışın Temel Yaklaşımı

Barış, güvenlik sonrası bir “durum” değil; demokratikleşme süreci olarak tanımlanıyor mu?
Demokratikleşme barışın ön koşulu olarak ele alınıyor mu?
Barış toplumsal bir sözleşme olarak kuruluyor mu?

b) Gençliğin Konumu

Gençler barışın kurucu öznesi olarak tanımlanıyor mu?
Gençlik yalnızca “etkilenen grup” olarak mı ele alınıyor? (ters kriter)
Gençlerin karar alma süreçlerine katılımı için somut mekanizmalar var mı?
Gençlik örgütleri açık ve meşru aktörler olarak tanınıyor mu?

c) İfade, Örgütlenme ve Protesto Hakkı

Şiddet içermeyen ifade ve protesto açıkça güvence altına alınıyor mu?
2911 sayılı Kanun’un değiştirilmesi / kaldırılması tartışılıyor mu?
TMK’nın (3713) barışçıl ifadeyi suçlaştırmasına itiraz var mı?
Dezenformasyon Yasası (7418) ele alınıyor mu?
İfade/örgütlenme nedeniyle yargılanan gençler için çözüm önerisi var mı?

d) Üniversiteler ve Akademik Özgürlük

Üniversiteler barışın toplumsallaşacağı alanlar olarak görülüyor mu?
Kayyım rektörlükler ve rektör atamaları eleştiriliyor mu?
Üniversite özerkliği açıkça savunuluyor mu?
Öğrenci kulüpleri ve temsilciliklerinin hakları tanınıyor mu?
Disiplin cezaları ve soruşturmalar sorun olarak ele alınıyor mu?

e) Eşit Yurttaşlık ve Ayrımcılık

Eşit yurttaşlık hak temelli ve kurumsal güvenceyle tanımlanıyor mu?
Anadilde eğitim hakkı açıkça savunuluyor mu?
Kürt gençlerin gündelik ayrımcılık deneyimleri tanınıyor mu?
6701 sayılı Kanun / TİHEK eleştiriliyor mu?
Gençlik özel bir eşitlik ve hak alanı olarak ele alınıyor mu?

f) Toplumsal Cinsiyet ve LGBTİ+

Toplumsal cinsiyet barışın kurucu unsuru olarak ele alınıyor mu?
Genç kadınların barış sürecine katılımı için özel mekanizmalar var mı?
İstanbul Sözleşmesi ve 6284 açıkça savunuluyor mu?
LGBTİ+ gençler açıkça anılıyor ve korunuyor mu?
Çoklu ayrımcılık perspektifi var mı?

g) Yerel Demokrasi ve Kayyımlar

Kayım uygulamalarının sona erdirilmesi talep ediliyor mu?
Yerel demokrasi barışın asli ayağı olarak ele alınıyor mu?
Belediyelerde gençlik meclisleri / yerel katılım mekanizmaları öneriliyor mu?

h) Psikososyal Boyut ve Sosyal Politikalar

Çatışmadan etkilenen gençler için psikososyal destek öngörülüyor mu?
Travma, kayıp ve bağımlılık meseleleri politik bağlamda ele alınıyor mu?
Silah bırakan gençler için entegrasyon ve rehabilitasyon programları var mı?

i) Hakikat, Hafıza ve Yüzleşme

Hakikatle yüzleşme barışın şartı olarak tanımlanıyor mu?
Hakikat komisyonu veya benzeri mekanizma öneriliyor mu?
Gençlerin yaşadığı hak ihlallerinin kayda geçirilmesi öngörülüyor mu?

Bu rapor,

**barışı gençler adına konuşulan bir mesele olmaktan çıkarıp
gençlerle birlikte kurulan bir süreç olarak ele alıyor mu?**

**GENÇLİK
ÖRGÜTLERİ
FORUMU**

www.go-for.org